

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI SANAT DALI

**BALLET RUSSES
VE
MODANIN ETKİLEŞİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Zümrüt Elif KOÇYİĞİT

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI SANAT DALI

**BALLET RUSSES
VE
MODANIN ETKİLEŞİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Zümrüt Elif KOÇYİĞİT

Öğrenci No:
090783002

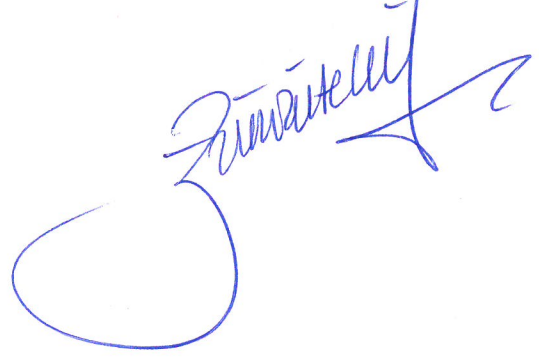
Danışman:
Prof. Dr. Hamdi ÜNAL

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**BALLET RUSSES VE MODANIN ETKİLEŞİMİ**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 21.06.2019

Zümrüt Elif KOÇYİĞİT

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

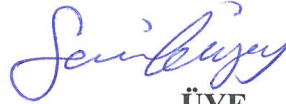
21/06/2019

Enstitümüz *Tekstil Tasarımı* Anasanat Dalı *Tekstil ve Moda Tasarımı* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 090783002 numaralı **Zümrüt Elif KOÇYİĞİT**'in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**Ballet Russes ve Modanın Etkileşimi**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 28/05/2019 tarih ve 2019/22 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında oyçokluğu/oybirliği ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Hamdi ÜNAL
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Esin SARIOĞLU
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Sevinç ÇELİKAY
(Doğuş Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Zümrüt Elif KOÇYİĞİT
Danışmanı : Prof. Dr. Hamdi ÜNAL
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019
Alanı : Tekstil ve Moda Tasarım
Anahtar Kelimeler : Moda, Bale, Ballet Russes, Oryantalizm, Doğu, Modern
Bale, Modern Sanat, Kostüm, Tasarım

ÖZ

BALLET RUSSES VE MODANIN ETKİLEŞİMİ

Bu çalışmanın amacı, 1909 – 1929 yılları arasında altın çağını yaşayan, dönemin özellikle Batı toplumlarını sanatın her alanında etkisi altına almış bir bale topluluğu olan Ballet Russes’in, moda üzerinde bıraktığı devrimsel nitelikte yenilikleri irdelemek ve 20. yüzyıldan günümüze Batı toplumlarında moda ile etkileşimlerini incelemektir.

Bu doğrultuda birinci bölümde Ballet Russes topluluğunu tanıyabilmek için öncelikli olarak kısaca bale sanatına değinilmiştir. Kurucuları empresaryo Sergei Diaghilev tanıtılmış, topluluğun oluştuğu dönem koşulları ve benimsediği oryantalizm akımının etkisi irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde de tezin ana konusu olan Ballet Russes ve modanın direkt ve dolaylı yollardan etkileşimlerini örneklerle göstererek; geçmişten günümüze giyim modasına büyük etki ettiği, sık sık ilham kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır.

Son bölümde ise Ballet Russes’in en parlak dönemindeki kostümlerinin genel özelliklerinden ilham alarak oluşturulmuş, özgün haute couture kıyafet tasarımlarının illüstrasyonları sunulacaktır.

Name and Surname : Zümürüt Elif KOÇYİĞİT
Supervisor : Prof. Dr. Hamdi ÜNAL
Degree and Date : Master, 2019
Major : Textile and Fashion Design
Key Words : Fashion, Ballet, Ballet Russes, Orientalism, Eastern,
Modern Ballet, Modern Art, Costume, Design

ABSTRACT

BALLET RUSSES AND INTERACTION OF FASHION

The aim of this study is to examine the revolutionary innovations of Ballet Russes, a ballet ensemble that lived its golden age between 1909 and 1929 and has influenced especially the Western societies of the period in every field of art and to examine the interactions with fashion in the Western societies from the 20th century to the present.

In this respect, in order to recognize Ballet Russes, in the first part, ballet art is described. Sergei Diaghilev, one of the founders of the empire, is introduced and the conditions of the period and the effect of the orientalism movement he adopted are examined.

In the second part, the main subject of the thesis is to present examples of Ballet Russes and its interaction with fashion in direct and indirect ways and to conclude that; from past to present it has a large impact on clothing fashion and is often a source of inspiration.

In the last section, illustrations of original haute couture dress designs, inspired by the general characteristics of the costumes of Ballet Russes' most brilliant era, will be presented.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
RESİMLER LİSTESİ.....	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BALLET RUSSES TOPLULUĞU, OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

1.1. Modern Bale ve Ballet Russes	2
1.1.1 Bale Tanımı ve Kısa Tarihçesi	2
1.1.2. Modern Balenin Başlangıcı ve Ballet Russes	5
1.2. Ballet Russes'in Oluştığı Dönemin Yapıları	10
1.2.1. Ballet Russes Döneminde Avrupa'da Oryantalizm ve Modernizm	13
1.3. Ballet Russes'in Tarihsel Gelişimi	17
1.3.1. Sergei Diaghilev ve Sanat Dünyası Dergisi	17
1.3.2. Ballet Russes'in Kuruluşu ve Gelişimi	22
1.3.2.1. Ballet Russes Sanatçıları, Dönemleri ve İlk Temsillerine Bakış	25

İKİNCİ BÖLÜM

BALLET RUSSES VE MODANIN ETKİLEŞİMİ

2.1. Ballet Russes Kostüm Özelliklerine Genel Bakış	41
2.2. Ballet Russes Kostüm Tasarımlarında Ressam ve Moda Tasarımcısı İş Birlikleri.....	48
2.2.1. Ballet Russes ve Moda Tasarımcısı İş Birlikleri.....	50
2.2.2. Ballet Russes ve Ressam İş Birlikleri.....	59
2.3. Giyim Modasına İlham Kaynağı Olarak Ballet Russes	63
2.3.1. Kendi Döneminde Giyim Modasına İlham Kaynağı Olarak Ballet Russes: Paul Poiret Krallığı.....	63
2.3.2. Kendi Döneminden Sonra Giyim Modasına İlham Kaynağı Olarak Ballet Russes	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BALLET RUSSES’ TAN İLHAM ALINARAK ÇALIŞILMIŞ ÖZGÜN HAUTE COUTURE TASARIM İLLÜSTRASYONLARI	78
SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA.....	83

RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Resim 1: Saray Eğlencesi Olarak Bale	3
Resim 2: Maskeli Dans Baloları	4
Resim 3: Bir Klasik Bale Temsilinden Örnek.....	6
Resim 4: Bir Modern Bale Temsilinden Örnek	7
Resim 5: Bir Klasik Bale Temsilinden Örnek.....	7
Resim 6: Bir Modern Bale Temsilinden Örnek	8
Resim 7: 19.Yüzyıl Sonları – 20.Yüzyıl Başları; Ballet Russes Dönemine Geçiş Sırasındaki Algısıyla Bir Klasik Bale Temsili, Uyuyan Güzel Balesi, 1890	8
Resim 8: 19.Yüzyıl Sonları – 20.Yüzyıl Başları; Ballet Russes Dönemine Geçiş Sırasındaki Algısıyla Bir Modern Bale Temsili, Şehrazat Balesi, 1910	9
Resim 9: Komutan Colin Mackenzie, James Sant,1842 & Türk Giysileri ile Lady Mary Wortley Montague ve Uşağı, Jonathan Richardson.....	14
Resim 10: Eugene Delacroix, Cezayirli Kadınlar, 1834.....	15
Resim 11: Sergei Diaghilev	18
Resim 12: ‘Sanat Dünyası Dergisi’ Topluluğu, 1904.....	19
Resim 13: Sanat Dünyası Dergisi Kapaklarından Örnekler	20
Resim 14: Sanat Dünyası Dergisi’nin İç Sayfalarından Bir Örnek	20
Resim 15: Anna Pavlova, 1907	27
Resim 16: Anna Pavlova, 1909, Les Sylphides Balesi, Ballet Russes	27
Resim 17: Anna Pavlova ve Micheal Mordkin, 1909.....	28
Resim 18: Massine’nin Koreograflığını yaptığı Parade isimli oyun için set hazırlığından bir kare.. (Pablo Picasso (sağ önde bereli), 1917.....	29
Resim 19 & 20: Ballet Russes Baş Baleti, Vaslav Nijinsky.....	30
Resim 21: Emprezaryo Sergei Diaghilev (solda)- Besteci Igor Stravinsky (sağda)	31
Resim 22: Stravinsky ve Diaghilev, Londra, 1926.	32
Resim 23: Ballet Russes’ın İlk Temsillerinin Leon Bakst Tarafından Tasarlanan Sansasyonel Afişlerinden Örnekler	33

Resim 24: Les Sylphides Afişi, Anna Pavlova, Ballet Russes Paris Prömiyeri, 1909..	34
Resim 25: Alexandre Benois, Les Sylphides, Set Tasarımı, 1909.	35
Resim 26: Les Sylphides, 1909, Prömiyerde çıkan orijinal kast: Tamara Karsavina ve Vaslav Nijinsky	35
Resim 27: Anna Pavlova & Vaslav Nijinsky, Le Pavillion d’Armide, 1909	36
Resim 28: Le Pavillion d’Armide Seti, 1909	37
Resim 29: Kleopatra Balesi Set Tasarımı, Leon Bakst, 1909	38
Resim 30: Kleopatra Balesi Kostüm Tasarımı, Leon Bakst, 1909	38
Resim 31: Ida Rubenstein, Kleopatra, 1909	39
Resim 32 & 33: Leon Bakst’ın “Mavi Tanrı-The Blue God” balesi için tasarladığı balet kostümü., 1912	41
Resim 34 & 35: 2011 yılında sergilenen “Mavi Tanrı- The Blue God” balesinden kareler	42
Resim 36 & 37: Prens İgor Balesi, 1913, Kostüm Tasarım- Nickholas Roerich (Düz formlar üzerinde geometrik desenler, el boyaması tasarımlar & Bol desenli, canlı renkli, folklorik etkili tasarımlar)	45
Resim 38: Kübist formlar ve desenler, fovist renkler, alışlagelmedik avangart stil, geleneksel halk sanatı etkili tasarım	46
Resim 39: El boyaması kat kat ipek kumaşlarla yapılmış, metallerle şekil verilmiş, aplikeler ve keskin renk geçişleri.....	46
Resim 40: Uzak Doğu formulu, kontrast canlı renk blokları, ipek kumaştan, büyük aplikeli, geometrik desenli kostüm tasarımı	47
Resim 41: Antik Doğu esintili, el boyaması desenler ipek kumaşların üzerinde, katmanlı tasarım	47
Resim 42 & 43 : Leon Bakst, Paris, 1912	50
Resim 44: Ateş Kuşu Balesi, Kostüm İllüstrasyonu, Leon Bakst, 1910	52
Resim 45: Ateş Kuşu Balesi, Kostüm Realizesi, Leon Bakst, 1910	53
Resim 46: Şehrazat Balesi, 1911	53
Resim 47 & 48: Şehrazat Balesi, Altın Köle Kostümü, 1911	54
Resim 49: Şehrazat Balesi Set Tasarımı, Leon Bakst, 1911	54
Resim 50: Mavi Tanrı Balesi, 1912	55
Resim 51: Mavi Tanrı Balesi Set Tasarımı, Leon Bakst, 1912	55

Resim 52 & 53: 1924, Mavi Tren/ The Blue Train Balesi, Kostüm Tasarım Coco Chanel	56
Resim 54: 1928, Apollo Musteges Balesi, Kostüm Tasarım Coco Chanel	57
Resim 55: Jean Paul Gaultier'in 1985 yılında kostümlerini tasarladığı "Le Defile" ...	58
Resim 56: Ricardo Tisci'nin 2013'te Paris Opera Garnier için kostüm tasarladığı "Bolero"	58
Resim 57: Ağlayan Kadın, Picasso, 1937	60
Resim 58: Kostüm Tasarımı- Pablo Picasso, The Parade/Tören (1917).....	60
Resim 59 & 60: Konstrüktivist ve Kübist Kostüm Tasarımları, Pablo Picasso, The Parade/Tören, 1917	61
Resim 61: Henri Matisse, La Dance / Dans, 1909	62
Resim 62 & 63: Henri Matisse, Le Rossignol / Bülbül Balesi, 1920.....	62
Resim 64: Paul Poiret.....	64
Resim 65 & 66 : Şehrazat Balesi, Kostüm Tasarım, Leon Bakst, 1910	65
Resim 67 & 68: Paul Poiret'nin, 'The Thousand and Second Night' Partisi, 1911,	66
Resim 69 & 70: 910'lar, Paul Poiret Stili Batı Sokak Modasına Örnekler.....	67
Resim 71: 1910, Şehrazat Kostümü ve Poiret Gece Kıyafeti	67
Resim 72: Paul Poiret Kadın Giyim Tasarımları, 1915	68
Resim 73: Paul Poiret, Couture Gece Elbisesi, 1920.....	68
Resim 74: Paul Poiret ve Fransız Modelleri Londra Sokaklarında, 1925	69
Resim 75: Fantazi Elbise, Paul Poiret, 1911	70
Resim 76: Kostüm Tasarım, Leon Bakst, Mavi Tanrı Balesi, 1912.....	70
Resim 77 & 78: YSL 1976 Koleksiyon Eskizleri.....	71
Resim 79: YSL 1976 Koleksiyonundan Bir Editoryal Sayfası, Vogue Italia	72
Resim 80: 1976 YSL Operas: Ballet Russes Defilesinden Bir Kare.....	72
Resim 81 & 82: Bakst Kostüm Tasarımı, The Afternoon Of A Faun, (1912).....	73
Resim 83 & 84: Christian Dior, FW 2015 Hazır Giyim Koleksiyonu Defilesinden Kareler	74
Resim 85 & 86: Rick Owens, Erkek Giyim Koleksiyonu, 2015.....	74
Resim 87 & 88: Gareth Pugh Gösterisi, 2012 ve Ballet Russes'ın Parade Balesi'nden Picasso Kostümü, 1917	75
Resim 89: Erdem Tasarımı Ballet Russes Eşarbi.....	76

Resim 90 & 91: Picasso'nun Parade Balesi Kostümünün John Galliano'nun Couture Kıyafetine Yansıması.....	77
Resim 92 & 93: Leon Bakst'ın Kostüm İllüstrasyonundaki Görselliğin John Galliano Couture Kıyafetine Yansıması.....	77

GİRİŞ

Ballet Russes bale tarihinde marka olmuş bir bale ve sanat topluluğudur. Çok değerli ve yetenekli Rus sanat adamı Sergei Diaghilev öncülüğünde 1909 yılında Rusya’da kurulan bu topluluğun en önemli özelliği bünyesinde her alandan sanatçıları birleştirmiş olmasıdır ki bu yapı o dönem için sanatta alışlagelmiş bir özellik değildir. Kuruluşundan itibaren yirmi yıl boyunca varlığını sürdürme başarısını gösteren topluluk sayısız temsillere imza atmış ve gösteri alanı olarak dönemin sanat başkenti diyebileceğimiz Paris’i ve daha sonraları ikinci döneminde ise Monte Carlo’yu mesken tutmuştur. Kurucuları empozaryo Sergei Diaghilev ile büyük işlere imza atmış bu topluluk, bale başta olmak üzere tüm diğer sanatları da etkilemekle kalmamış özellikle moda dünyasına tarihsel devrim niteliğinde izler bırakmıştır. Moda ile etkileşimi hala güçlü bir ilham kaynağı olarak devam etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BALLET RUSSES TOPLULUĞU, OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

1.1. Modern Bale ve Ballet Russes

1.1.1 Bale Tanımı ve Kısa Tarihçesi

Dünyanın en köklü danslarından biri olan balenin tarihi için en eski etkileşimi düşünmek istersek eğer, bunu bilinen en eski uygarlıkların dinsel inançlarına ve ayinlerine dayandığını söyleyebiliriz. Tarih boyunca insanlar dinsel ayinlerini, ilkel ritüellerini yerine getirmek ve sosyal kutlamaları, etkinlikleri gerçekleştirmek gibi farklı sebeplerden dolayı dans etmişlerdir. Eski insanlar, iyi bir avlanma, savaş, ölüm, doğum, başarı ve benzeri durumlarla birlikte oluşan tüm insani duygularını dans dediğimiz çeşitli ritmik ve devinimsel hareketlerle ifade ediyorlardı. Doğa olayları karşısında ruhlarında ortaya çıkan tepkileri tek veya topluca yaptıkları uyumlu el, ayak vb. vücut hareketleri eşliğinde yaptıkları ilkel danslarla gösteriyorlardı.

Zamanla topluluklar geliştikçe, dans şekillerinde değişiklik olduğu gibi amaçları da değişmiş ve zamanla dans sanat halini almıştır. Dans ve dolayısıyla asıl konumuzun içeriğinde olan balenin de sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapılarla birlikte değişim ve gelişim gösterdiğini ve türlü etkileşimleri taşıyarak günümüze kadar geldiğini görüyoruz.

Bugüne geldiğimizde artık birçok dans türü bulunmaktadır. Bunlardan en köklüsü olan Bale, teatral bir dans biçimi olarak, duygu ve düşüncüyü hareketle aktarır ancak müzik ve görselliği de büyük bir harmoni içerisinde kullanır ve dansın belki de ilk kez sanata dönüştüğü halini temsil eder.

Bugün bildiğimiz, belirli kuralları olan ve sanatsal öğelerle birleşen bir sahne gösterisi olarak değerlendirilen bale dans sanatının temelleri 16.yüzyıl başlarına, Rönesans dönemine kadar uzandığını ve bunu, bu dönemin kaynakları incelendiğinde bir saray eğlencesi olarak farklı amaçlarla da olsa sahnelenişini görebiliyoruz.

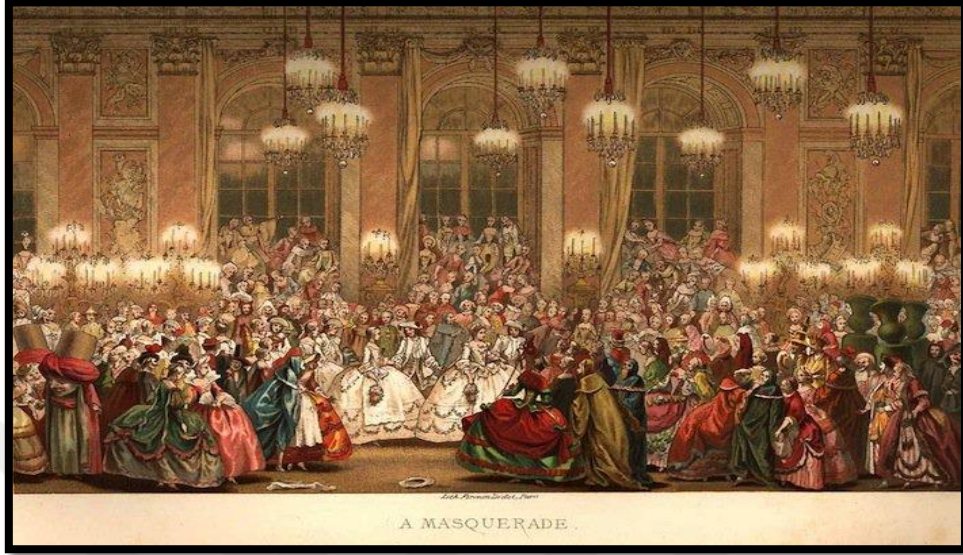

Resim 1: Saray Eğlencesi Olarak Bale

Kaynak: <https://dancer.com/ballet-info/the-story-of-ballet/courtly-origins-de-medici-and-king-louis-xiv/>

Fakat yirminci yüzyılın en önemli dans tarihçilerinden biri olan W. Beaumont'a göre, balenin kökenlerini tam olarak bilmek mümkün değildir. 1300'lü ve 1400'lü yıllarda maskeli oyunlar, kostümlü sözsüz tiyatrolar ve tiyatrolarda perde

aralarında sergilenen kısa komedi gibi çeşitli moda olmuş eğlenceler vardır ve balenin de böyle eğlence türlerinin bir karışımı olarak doğduğu tahmin edilmektedir.¹

Resim 2: Maskeli Dans Baloları

Kaynak: <https://sanatkaravani.com/gizemli-ve-buyuleyici-bir-eglenec-unsuru-maskeli-balo/>

Baleyi genel olarak şu şekillerde tanımlayabiliriz;

“Bale, belli figürlere, adım atışlara dayalı dans ve müzikli teatral bir gösteri türüdür. Bale dansı, mimik, müzik, duygu ve dekor sanatlarının ileri standartta birleştirilerek kullanan bir tiyatro gösterisi olarak tanımlanabilir.”²

“Bale dansı; mimik, müzik, duygu ve dekor sanatlarının ileri standartta birleştirilerek kullanılan bir tiyatro gösterisi olarak tanımlanabilir. Asıl eleman olarak kullanılan dans, aslında İtalyanca ‘dans’ anlamına gelen ‘ballo’ ya da ‘baletto’ sözcüğünden türetilmiştir.”³

¹ Cyril W. Beaumont, Kısa Bale Tarihi, çev.Özcan Başkan, İstanbul: Elif Yayınları, 1964, s.5

² <http://yumurtaliekmek.com/balenin-tarihi-gelisimi/>

³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bale>

16. yüzyıl sonrasında özellikle Avrupa’da hızla yayılan bale, etkilediği ve etkilendiği toplumların karakteristik yapılarıyla tekrar tekrar devrimler yaşamıştır. Bazı devrimsel özellikleri zamanla zayıflamış ve bazıları da güçlenerek devam etmiş ve bugünkü güncelliğine ulaşmıştır. Özetle diyebiliriz ki tarih boyunca balenin temelinde farklı üsluplar gelişmiş ve bugünkü tanımlarına ulaşmışlardır.

Temelde balenin, İtalyan, Rus ve Fransız olmak üzere üç stilinin olduğu kabul edilmiştir. İtalyan stili güçlü ve etkileyici bir tekniktir, dansçıları farklı adımlarından ve dönüş kabiliyetlerinden tanımak mümkündür. Fransız tarzında ise zarif ve narin hareketler öne çıkarken Rus stilinde her iki tarzın da etkileri görülmekte ve duygusal ifadelerin yoğunluğu öne çıkmaktadır.⁴

1.1.2. Modern Balenin Başlangıcı ve Ballet Russes

20.yüzyıl başları bale sanatı önemli derecede devrimsel değişimlere sahne oldu. Önceki dönemdeki klasik balenin katı ve net vücut hareketlerine, kuralcı yapısına karşı bir tavır olarak çıktığını söyleyebileceğimiz modern bale, bünyesinde hem klasik balenin unsurlarını hem de yeni modern dansın öğelerini içinde barındıran bir hal almıştır.

Klasik balede amaç belirli estetik hareketler sunmaktır. Katı ve net vücut hareketleri vardır. Modern dans klasik baleye özgü temel figürlerle birlikte özellikle üst bedene daha fazla hareket, yumuşaklık ve hafiflik sağlar. Modern bale melez bir bale olmuştur. Klasik balede, dansçılar önceden belirlenmiş figürlere uymak, belirli bir programa uyarak dans etmek kısacası ne belirlenirse onu yapmak zorundadır. Dansın da duyguları dışa vurması, anlaşılması gibi kaygılar taşımaz. Fakat modern balede dansçı, klasik balenin temel figürlerini kullanmanın yanı sıra, o figürleri daha da çeşitlendirerek, daha fazla hareket katarak ve en önemlisi de duyguları dışa vurarak, his dünyasına düşüncelere dokunarak dansını icra eder.

⁴ Missy Mitchell, *Ballet: Pointe by Pointe*, New York: Rosen Publishing Group, 2004, s.8

Klasik baleden modern baleye geçişte temeldeki bu değişimler zorunlu olarak beraberinde giyilen kostümlerde de değişimi getirmiştir. Klasik bale ile özdeşleşmiş uzun tütüler ve korseler gibi üst bedenin hareket kabiliyetine bir dereceye kadar izin veren kostümlerden sonra bale, daha akışkan, vücudu yumuşakça saran, uçar gibi bir his veren, Rönesans'taki hallerine atıfta bulunan kostümlere de ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Artık akışkan, esnek ve akrobatik hareketlere eşlik edecek; duygu verme çabası içinde olan modern balede kıyafetlerin verdiği hareket imkanından büyük derecede faydalanılacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Ballet Russes'in kostüm yapılarını ve modaya olan etkilerini detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Resim 3: Bir Klasik Bale Temsilinden Örnek

Kaynak: https://www.balletandopera.com/festival/stars-of-the-white-nights-festival-2014/info/sid=GLE_1&play_date_from=01-Sep-2018&play_date_to=30-Sep-2018

Resim 4: Bir Modern Bale Temsilinden Örnek

Kaynak: [https://national.ballet.ca/Tickets/Archives/Ballet-Notes/chroma-ballet-notes-\(2013\).aspx](https://national.ballet.ca/Tickets/Archives/Ballet-Notes/chroma-ballet-notes-(2013).aspx)

Resim 5: Bir Klasik Bale Temsilinden Örnek

Kaynak: https://www.heraldandnews.com/members/limelighter/ragland-rdx-to-screen-classic-ballet-labayad-re/article_d22b68a6-f3f5-5492-af14-8f090b0cf60e.html

Resim 6: Bir Modern Bale Temsilinden Örnek

Kaynak : <https://www.kcballet.org/blog/category/outreach-education/>

Bale tarihi incelendiğinde karşımıza birçok gelişme, yenilik ve devrim niteliği taşıyan tarihi olaylar çıkmaktadır. Modern balenin oluşması bu yeniliklerin en önemlilerinden biridir ve nasıl oluştuğuna gelirsek bu konuda en büyük rol Ballet Russes Topluluğu'nundur.

Resim 7: 19.Yüzyıl Sonları – 20.Yüzyıl Başları; Ballet Russes Dönemine Geçiş Sırasındaki Algısıyla Bir Klasik Bale Temsili, Uyuyan Güzel Balesi, 1890

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sleeping_Beauty_-_Marie_Petipa_as_the_Lilac_Fairy_%26_Lyubov_Vishnevskaya_as_an_Attendant_-1890.JPG

Marie_Petipa_as_the_Lilac_Fairy_%26_Lyubov_Vishnevskaya_as_an_Attendant_-1890.JPG

Resim 8: 19.Yüzyıl Sonları – 20.Yüzyıl Başları; Ballet Russes Dönemine Geçiş Sırasındaki Algısıyla Bir Modern Bale Temsili, Şehrazat Balesi, 1910

Kaynak : <https://tr.pinterest.com/pin/679339925012844090/?lp=true>

19. yüzyıl sonlarında bale Batı Avrupa’da popülerliğini kaybediyor ve gerileme dönemini yaşıyordu. Tam da bu sıralarda bale Rusya’da İmparatorluk Balesi’nin katı rejimine karşı duran yeni dansçılar ve koreograflarla çıkışına devam ederek parlamaya başladı.

Bu sanatçılar baleyi yenilikleriyle uygulama şansına Sergei Diaghilev’in kurduğu bir bale prodüksiyon şirketi olan Ballet Russes ile eriştiler. Bu bağlamda Ballet Russes modern balenin başlangıcı olarak kabul edilir. Ballet Russes birçok yönden sanatta devrimsel yeniliklere imza atmıştır ve bugün dahil birçok sanat işinde sanatçıların her alanda bu topluluğun sanatını, yapıtlarını örnek ve ilham almasını görebiliyoruz.

1.2. Ballet Russes'in Oluştuğu Dönemin Yapıları

Her yeni bir toplumsal yapı ve olgu, kendi çağının sahip olduğu yapılardan etkilenerek o yapının içinde doğar ve gelişirler. Her alanda olduğu gibi sanat alanındaki yenilikler de içinde bulunulan çağın tüm yapılarından etkilenir. Dolayısıyla o toplumdaki entelektüeller, düşünürler ve sanatçılar da çağın getirdiklerinden, ekonomik-sosyal devrimlerden, akımlardan etkilenir ve akabinde ilk önce yine etkileyecek, yeniliklere öncü olacaklar da onlar olurlar. Yeniliklerin çok yönlü bir döngü içerisinde belirdiklerini söylemek yanlış olmaz.

Toplumlara ve yapılarını etkileyen unsurlar arasında sanat ve sanatçı çok güçlü bir araçtır.

“Sanatçının yaşadığı çağ ve bu çağın özellikleri, sanatçının yaşama biçimi, donanımı, düşünce yapısı, sosyo-ekonomik durumu, içinde bulunduğu toplumun yapısı ve sanata bakışı sanatsal üretimi etkileyen başlıca unsurlardır.”⁵

19. yüzyıl ve 20. yüzyıl sanat, bilim ve teknolojide yeniliklerin yoğun yaşandığı bir dönemdir. Batılı bilginler ve sanat adamları, bilimsel gelişmelerde ve sanatta sıra dışı yeniliklere imza atmışlardır. Kapitalizmle birlikte yeni sosyo-ekonomik sistemlerin ortaya çıkması ve Batı'nın Doğu'ya karşı olan sömürgecilik anlayışı dolaylı olarak sanatın gelişmesinde rol oynamıştır.⁶

Ernst Fischer bu durumu şu şekilde açıklar;

“Kapitalizm yeni duygular, yeni düşünceler yaratmış, bunları dile getirmesi için de sanatçıya yeni olanaklar vermişti. Artık kalıplaşmış, çok yavaş değişen bir anlatıma saplanıp kalmak gücü; bu anlatım türlerine biçim veren yöresel sınırlar aşıldı, sanat genişleyen bir uzayda ve hızlanan bir zamanda gelişmeye başladı. Böylece kapitalizm gerçekte sanata

⁵ Hande Özdilim, *Batılılaşma Sürecinde Çok Yönlü Bir Kişilik: Osman Hamdi Bey*, Artist Dergisi, Sayı.26, Ekim/Kasım 2011, s.27

⁶ Melahat Çevik, *Tarihsel Gelişim Süreci içinde Ballets Russes'in Sahne Tasarımına Yansımaları*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013, s.2

yabancı olmakla birlikte sanatın gelişmesine ve çok yanlı, zengin anlamlı, özgün yapıtların yaratılmasına yardım etti."⁷

Sömürgecilikle birlikte oluşan Batı-Doğu etkileşimi sebebiyle de Batı sanatı ilerlemiştir. Sanatsal açıdan bakarsak bunun olumlu sonuçları vardır. Ayrıca iç savaşlar da sanatı dolaylı yönden etkilemiştir. Örneğin dünyada yayılan milliyetçilik akımı etkisinde Rus milliyetçiliği de sanat alanında etkili olmuştur. Ruslar, Ruslaştırma çabası içerisinde Batı Avrupa'ya Rus sanatını tanıtmaya girişiminde olmuşlardır.

Devletlerarası antlaşmalar da sanat hayatını etkilemiştir. 1892'deki Fransız-Rus Antlaşması, bu iki devlet arasındaki etkileşimi sağlamış ve kültürel bağları geliştirmiştir. Bunun sonucunda XIX. yüzyılda St. Petersburg Fransız etkisinde olan moda ve sanat merkezlerinden biriydi.

Batı Avrupa modern sanatları özellikle Fransız sanatı, 19.yüzyıl başlarında Rusya'da sergilenmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu gelişmelerle karşılıklı seyahatler hızlanmış, yetenekli Rus gençler ve sanatçılar da Fransa'ya giderek modern sanat etkileşimini kuvvetlendirmişlerdir. Özellikle Paris, moda ve tiyatro sanatları adına etkili bir alan olmuştur.

Sanayi devrimi ile başlayan hızlı gelişim süreci, ekonomik ilerleme arzusuyla birlikte beraberinde çok çeşitli yeni arayışlar da getirmiştir. Bu arayışlardan biri de teknolojinin girmediği gizemli egzotik Doğu'nun keşfedilmesidir. Doğu'nun keşfi sanata, bilime ve ekonomilere yeni kapılar açmıştır.

Devrimler, reformlar, endüstrileşme süreci ve savaşlar birçok devletin, siyasal, sosyal durumu gibi Rusya'yı da değiştirmiştir. Rusya'da ekonomik, siyasal ve toplumsal hayattaki canlılık sanatsal alanda da değişimler yaşatmış, sanatta yenilikleri getirmiştir.⁸

⁷ Ernst Fischer, *Sanatın Gerekliliği*, çev.Cevat Çapan, Konuk Yayınları, İstanbul,1974, s.70

⁸ Çevik, a.g.e., s.4-6

20.yüzyılda Rusya’da dini kalıpların, konservatif tutumların sanatta, edebiyatta, felsefede fikir hareketleriyle yıkılmaya başladığı görülür. Rus bilim ve sanat adamları Avrupa’da olan biten her şeyle yakından ilgilenmişler ve Fransız dilini öğrenmeyi moda haline getirmişlerdi.

“XIX. yüzyıldan XX. yüzyıla geçiş dönemindeki Rusya, sanatın tüm alanlarında modernleşme hareketlerine zemin olmuştur. Bu dönemde sanatta, materyalist ve idealist dünya görüşlerine ve geleneklere başkaldırı görülür.”⁹

Yine bu geçiş döneminde XIX. yüzyılın ikincisi yarısında bale sanatının durumuna gelirsek, Batı’da balenin gerileme dönemi yaşanmaktadır. Bale, operanın gerisinde kalmıştır. Bu durum, eş dönemde St. Petersburg’da farklıdır. Rusya’da çarın himayesinde kurulan İmparatorluk Tiyatrosu ön plandadır. Fakat buraya bağlı olarak icra edilen bale dansı geleneksel klasik balelerden ibaret olup, belirli katı kuralları olan, esnek olmayan, duygu ve anlatımdan uzak bir bale dansıdır.

Çarlık Tiyatroları’ndaki bale dansçıları şüphesiz ki teknik temeller anlamında çok kuvvetli bir şekilde eğitilmişlerdir. Fakat geleneksel balenin katılığından hoşnut olmayan bir grup sanatçılar vardır ve balede bahsettiğimiz büyük devrimin zemini, bu tiyatrolara bağlı olan genç ve yetenekli sanatçılar tarafından sergilenen klasik geleneksel baleye karşı bir anlayış temeline dayanır. Sergei Diaghilev de Ballet Russes topluluğunu İmparatorluk Tiyatrosu’ndan ve etrafındaki sosyal ortamdan dostluk kurduğu ve keşfettiği yetenekli ve genç sanatçılardan bu anlayışlarla kurmuştur. İşte bu yeni anlayışlar en başta bahsettiğimiz gibi, toplumların çağın getirdiği tüm yapıların değişimi ile etkileşimlerinden oluşmuştur ve tarih boyunca bu olgular bu şekilde değişirler.

⁹ Çevik, a.g.e., s.4-6

1.2.1. Ballet Russes Döneminde Avrupa’da Oryantalizm ve Modernizm

Oryantalizm’in sözlük anlamı ‘Şarkiyatçılık’ ya da ‘Doğu Bilimi’ dir. Batı’nın Uzak ve Yakın Doğu toplumlarının dinlerine, dillerine, giyim kuşamlarına, kültürlerine olan merakından oluşan; 18.yüzyılda Napolyon’un Mısır Seferi ile başlayıp, 19.yüzyılda gelişerek, I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla etkisini tamamen kaybetmese de yitirmiş bir konu bütünüdür ve 20. Yüzyıl başlarında her alanda dönemin güçlü bir modası haline gelmiştir.¹⁰

Şarkiyatçılık üzerine çalışmalarıyla bilinen Tarihçi Edward W. Said der ki;

“...Bir bakıma, Şarkiyatçılığı aklayan şey sadece düşünsel ya da sanatsal başarısı değil, daha sonraki etkililiği, kullanışlılığı, yetkesiydi. Kuşkusuz tüm bu yönleriyle ciddi bir incelemeyi hak ediyor Şarkiyatçılık...”¹¹

Kısaca Batı’nın Doğu’yu görmek istediği gibi görerek yorumlaması olarak tanımlayabileceğimiz Oryantalizm kavramında, Orient yani Doğu; 19.yüzyıl sonlarında bugünkü Türkiye, Yunanistan, Orta Doğu ve Kuzey Afrika olarak anılıyordu.¹² Sonraları uzun yolculuklardan sonra keşfedilen Hindistan ve Uzak Doğu da bu tanımlamanın içine girmiştir.¹³

20. yüzyılda Batı’nın Doğu üzerindeki uyguladığı kapitalizm ve sömürgecilik, sanatsal anlamda dolaylı olarak özellikle Batı sanatı için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Sömürgecilik ve ticaretle birlikte gelen seyahatlar, ulaşımın kolaylaşması, Doğu’da

¹⁰ İlkay Çelik, “Batı’nın Büyülü Rüyası-Oryantalizm”, 2015, <https://www.sanatduvari.com/batinin-buyulu-ruyasi-oryantalizm/>, 21.07.2019

¹¹ Edward W. Said, *Şarkiyatçılık – Batı’nın Şark Anlayışları*, çev.Berna Ülner, Metis Yayınları, İstanbul,1999, s.133

¹² Viviana Durante, *Ballet: The Definitive Illustrated Story* ,(1.Baskı), DK Publishing, US, 2018, s.148

¹³ Ayşe Günay, “*Ballet Russes Kostümleri Üzerinden Avrupa’da Sanat ve Tasarım Ortamına Bakış (1910’lar ve 1920’ler)*”, Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Yaz 2017, (Sayı.18: 75-86), s.77

moda olan Fransızca dilini öğrenme durumu, devletlerarası siyasi ve ekonomik anlaşmalar vb. gibi etkenler Batı ve Doğu arasındaki kültürel geçişi de sağlamış oldu.

“19.yüzyılın ortalarında Avrupa’da oryantalizm öyle bir hal alır ki, Paris’in önemli kafeleri Doğu geceleri düzenler, bu gecelere gelenler Doğulu kıyafetler giyerler...tam bir Doğu atmosferi oluşturulmuş olur. Avrupa’nın önemli kralları ve prensleri Doğulu kıyafetler giyerek yağlıboya resimlerini yaptırırlar. Aynı şekilde bu yöneticilerin eşleri de kendilerini cariye kılığına sokarak resimlerini yaptırır...”¹⁴

Resim 9: Komutan Colin Mackenzie, James Sant,1842 & Türk Giysileri ile Lady Mary Wortley Montague ve Uşağı, Jonathan Richardson

Kaynak: Artist Dergisi, Sayı 12/95, Aralık 2008, s. 59

“Batı insanı, Doğu’ya seyahat eden seyyahlardan, tüccarlardan, sanatçılardan duydukları, birçoğu anlatanların fantezi dünyasının ürünü olan hikayeler ile kendi Doğu’larını oluşturmuşlardır. Doğu, artık Avrupalı’nın gözünde zevkin, eğlencenin, şehvetin büyüğü bir dünyasıdır. Şüphesiz, bu büyüğü dünya

¹⁴ Oğuz Erten, *Havada Oryantalizm Kokusu Var*, Artist Dergisi, Sayı.12/95, Aralık 2008, s.59

Avrupalı sanatçıları da etkilemiş ve onlar da eserlerinde fantastik bir Doğu imgesi yaratmışlardır.”¹⁵

Resim 10: Eugene Delacroix, Cezayirli Kadınlar, 1834

Kaynak: <https://www.sanatduvari.com/batinin-buyulu-ruyasi-oryantalizm/>

Tarihçi John M. Mackenzie 1995’te şöyle der; “Doğu algıları, her ne kadar suni ve sentetik olsa da, hakiki bir devrim üretmiştir.”¹⁶

“Oryantalizm, Batı’nın kendinden olmayana duyduğu merakı ve hayranlığı içinde barındırır; bununla birlikte bir anlamda kültürler arası fark ve sınırları da belirginleştirmiş olur. Doğu, hayal gücünü canlandıran, mistik, zengin, renkli, ihtişamlı, farklı, egzotik gibi kavramları çağrıştırmakla beraber; Batı’nın bu tablo içerisinde kendisini Doğu’dan esinlenen, onu beğenen ve beğendiği değerleri de kendine göre içselleştirip dönüştüren; bunu yaparken de sömürgeci psikolojisinin devamı olarak kendini asıl yönlendiren ve karar merci olarak algıladığını söylemek mümkündür.”¹⁷

¹⁵ İlkay Çelik, “Batı’nın Büyülü Rüyası-Oryantalizm”, 2015, <https://www.sanatduvari.com/batinin-buyulu-ruyasi-oryantalizm/>, 21.07.2019

¹⁶ Viviana Durante, Ballet: The Definitive Illustrated Story ,(1.Baskı), DK Publishing, US, 2018, s.148

¹⁷ Günay, a.g.e. s.77

Batı'nın Doğu'yu ötekileştirerek kendini tanımlamaya dair olan bu düşünceyi Said'in şu söylemleri de desteklemektedir.

“Oryantalizm Doğu ile Batı arasında ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayalı bir düşünüş biçimidir. (...) 18. yy. sonlarını kabaca belirlenmiş bir başlangıç noktası olarak kabul edersek, Oryantalizm Şark ile uğraşan toplu bir müessesedir; yani Şark hakkında hükümlerde bulunur, Şark hakkındaki kanaatleri onayından geçirir, Şark'ı tasvir eder, tedris eder, iskan eder, yönetir; kısacası 'Doğu'ya hakim olmak, onu yeniden kurmak ve onun amiri olmak için' Batı'nın bulduğu bir yoldur.”

Oryantalizm, 19. Yüzyılda ve 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde Batı dünyasında her alanda etkili olmuştur fakat etkileri en fazla sanatta resim alanında su yüzüne çıkmıştır. Bu gizemli, şehvetli, renkli coğrafi dünya, resim sanatının yanı sıra opera ve balelerde de özellikle 20.yüzyılın başlarında Ballet Russes ile birlikte Batı insanını etkisi altına almıştır. Ballet Russes'in adı 20.yüzyılda oryantalizm modasıyla birlikte anılan Ballet Russes topluluğu da her anlamda ilgi odağı ve moda oldu.

Ayrıca Avrupa'da, özellikle sanatın başkenti olan Paris'te sanatsal, kültürel, sosyo-ekonomik anlamda değişimlerin yaşandığı bu dönemde Oryantalizm; birçok sanat akımından beslenen Art Deco'nun da ortaya çıkışıyla birlikte doğan fovizm, kübizm, sürrealizm, fütürizm, konstrüktivizm gibi çeşitli modern sanat akımlarıyla kol kola girmiş; bu sanat akımlarının üsluplarına sahip olan sanatçılar eserlerinde oryantalist konuları kendi üslupları dahilinde yorumlamışlardır.

“Fovizm, Henri Matisse gibi ressamların elinde cesur, canlı ve çarpıcı renkler ile soyutlanmış biçimleri yansıtırken; Kübizm biçimleri geometrik ve çok açılı bir çözümleme ile ele alıp soyutlamıştır....Fütürizm, geleceği kucaklayan tavrı ile geleceğe ulaştıracağı umulan makine, hız, gençlik ve teknoloji gibi kavramları öne çıkarmıştır. Konstrüktivizm, nesnenin içyapısına vurgu yapan ve bunun devamında da makine estetiğini, yapısalcılığı ve endüstriyi öven tavrı ile öne çıkmıştır. Sürrealizm, doğal görüntü ve ilişkilerin dışına çıkarak gerçeküstücü ve hayali biçimler, ilişkiler ve atmosfer yaratmanın peşinde olmuştur.”¹⁸

¹⁸ Günay, a.g.e. s.76

Bu dönemde modernizm ve sanat akımları melez bir yapıyı sunmaktadırlar. Gelenekselden beslenip ona karşı tavır geliştiren bu modern üsluplarla birlikte aynı zamanda gelenekselin Antik Yunan'ına, romantizmine, art nouveau'ya da atıflarda da bulunulmuştur. Çeşitli kültürlerden ilhamlanan bu melez yapı çok çeşitli ve çok zengin bir sanat ortamı oluşturmuştur.

Tüm bu oryantalizm ve modernizmden beslenen sanat ortamında, Ballet Russes bale topluluğu da hem oryantalizm etkilerini hem de modern sanat akımlarını ilk kez baleye cesurca ve devrimsel metodlarla uyarlaması, geleneksel klasik baleye getirdiği alternatif görsel şölen ile dünya tarihinde adını ölümsüzleştirmiştir.

1.3. Ballet Russes'in Tarihsel Gelişimi

1.3.1. Sergei Diaghilev ve Sanat Dünyası Dergisi

Çok yönlü ve vizyoner bir sanat adamı olan Sergei Diaghilev, Ballet Russes'in kurucusu olarak anılır. Bugünün penceresinden geçmişe, sadece bale tarihine değil sanata tümüyle ve hatta modayı da içine alarak baktığımızda, devrim niteliğindeki yenilikleriyle sanat dünyasına kattıkları doğrultusunda, kendisini rahatlıkla gelmiş geçmiş en önemli sanat dehalarından biri olarak tanımlayabiliriz.

Diaghilev, baleyi salt eğlence olmaktan çıkarıp zamanın en büyük sanatçılarının yaratıcı güçlerini sergileyebildikleri, ciddi bir teatral sanat durumuna getirdi. Baleyi o dönemdeki halinden daha üstün bir seviyeye taşıdı. İlk temsili ile balenin gerçek bir teatral sanat olduğu kanıtlandı.¹⁹

Diaghilev'in Ballet Russes'ini daha iyi anlayabilmek için öncelikle bu topluluğu kurmadan önceki hayatının en önemli noktalarına kısaca değinelim.

¹⁹ Oral Yazıcı, *Dünya Balesinde Erkek Dansçılar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1990, s.16-17

Diaghilev'in annesi o doğduktan kısa bir süre sonra hayatını kaybetmişti ve Sergei iki yaşındayken babası tekrar evlenmişti. Kültürlü bir aileye sahip olan Sergei'yi asıl sanata yönlendiren ve heveslendiren üvey annesi olmuştur. Çocuk yaşlarda şan ve piyano dersleri almıştır. 1980 yılında Diaghilev doğduğu yer olan St. Petersburg'dan hukuk okumak üzere ayrıldı ve hukuk okurken aynı zamanda konservatuarda müzik ve resim sınıflarına da katılıyordu.

Resim 11: Sergei Diaghilev

Kaynak: <https://www.britannica.com/biography/Serge-Pavlovich-Diaghilev>

Çok güçlü sanatsal hevesleri olan Diaghilev, entelektüel birikim yapmaya düşkün bir kişilikti. Genç yaşlarından itibaren sanatın birçok dalına ilgi duyuyor ve aynı zamanda sosyal kişiliği sayesinde birçok aktivitelere katılıyordu. St.Petersburg'da, aralarında sanatçılar Alexandre Benois ve Leon Bakst'ın da olduğu bir edebiyat birliğine katıldı. 1890'ların ortalarında hukuktan mezun olduktan sonra müzikte kariyer yapmayı denemek istedi ama umduğunu bulamadı. Daha sonrasında edindiği çevre ve imkanlarını kullanarak 1898 yılında "*Mir Iskusstva (Sanat Dünyası)*" adlı bir dergi çıkardılar.

Amaçları Rus folklorünü yaymak, Rus milliyetçiliğini yüceltmek, artistik lezzeti arttırmak, sanatı sevdirmek ve liberal sanat yapımını desteklemektir.²⁰

Resim 12: ‘Sanat Dünyası Dergisi’ Topluluğu, 1904

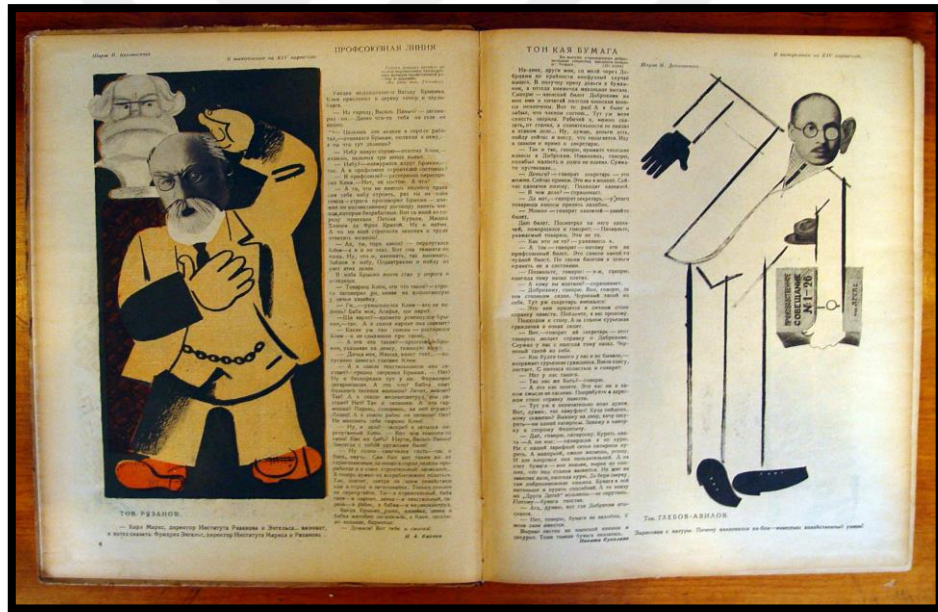
Kaynak: <https://arzamas.academy/materials/1230>

²⁰ Viviana Durante, Ballet: The Definitive Illustrated Story ,(1.Baskı), DK Publishing, US, 2018, s.144

Resim 13: Sanat Dünyası Dergisi Kapaklarından Örnekler

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/389842911475277450/?lp=true>

Resim 14: Sanat Dünyası Dergisi'nin İç Sayfalarından Bir Örnek

Kaynak: <https://beinecke.library.yale.edu/article/russian-satirical-magazines-soviet-style>

*Sağ sayfada Diaghilev'in meşhur olmasını sağladığı besteci İgor Stravinsky'nin yüzü büyük bir kulakla kolajlanarak görselleştirilmiştir.

Sanat Dünyası dergisi, Alexander Benois önderliğinde kurulmuştur fakat dergi, Diaghilev'in katılımıyla daha da ünlendiği için onun eseri olarak anılmıştır.²¹ Dergi dahilindeki bu çalışmalar Diaghilev'in reputasyonu açısından çok faydalı olmuştu ki sadece bir yıl sonra 1899'da Rus İmparatorluk Tiyatrosu direktörüne asistan olmuştu. Fransa balede gerileme yaşarken, Rusya'da imparatorluk tiyatrosunda "Marius Petipa"* ismiyle bale altın çağını yaşıyordu. Diaghilev burada çalışırken edindiği çevre kurduğu dostluklarla daha sonra Ballet Russes için iletişim kuracaktı. Resim sanatına da ilgi duyan Sergei Diaghilev'in bir sonraki adımı ise, St.Petersburg'da Rus sanatının hazinelerinin sunulduğu bir portre sergisi açmak oldu. Bu girişimi oldukça başarılı olunca daha da heveslendi, Rus sanatını Avrupa'ya taşıma fikrini iyice benimsedi ve gözünü zamanın sanat başkenti kabul edilen Paris'e dikti. Rus sanatını Paris'te tanıtmak bir sergi açtı. Bu sergiyi Rus müzik konserleri takip etti. Böylece yoğun bir girişle Fransa-Rusya arasındaki sanat etkileşimini başlatmış oldu.²²

Bu başarılı sanat girişimlerinde bulunan Diaghilev ve Sanat Dünyası grubu, Paris'te bir dizi resitaller ile yapımlarına devam ettiler. 1907 yılı tarihinde "Tarihi Rus Konserleri" ile anılır. Rus operasından seçilmiş örnekler sunulur. Halkın büyük ilgisi, yapımcıları Paris'te tam bir Rus operası sergilemek için cesaretlendirir. Bu opera gösterilerinin içinde yer alan balelerin başarısı, opera prodüksiyonlarını gölgede bıraktı ve bundan sonra bale gösterileri ön plana çıktı ve böylece Ballet Russes'in kuruluş fikri de ortaya çıkmış oldu.²³

²¹ Çevik, a.g.e., s.11

*Marius Petipa : <https://tarikhnedio.com/marius-petipa-unlu-balet-ve-koreograf/>

²² Durante, a.g.e., s.144

²³ Murat Kurtulmuş, *Ballet Russes'un Kısa Tarihçesi ve Giysi Tasarımlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1999, s.8

1.3.2. Ballet Russes'in Kuruluşu ve Gelişimi

Sergei Diaghilev öncülüğünde kurulan Ballet Russes topluluğu 1909 yılında ilk sezonunda Paris'te çok büyük ilgi çekmişti. Diaghilev'in Paris'te bulunduğu ya da Rusya'da bulunup Paris'le etkileşimde olduğu yıllar yoğun olarak sanatsal tartışmaların gerçekleştiği, uluslararası sergilerin yapıldığı ve Paris'in sanatın başkenti olduğu yıllardı. Bu bilgilere, entelektüel birikime ve sanat ortamına hakim olan Diaghilev, tecrübeleri ile birlikte karşısına çıkan fırsatları da çok iyi değerlendiren, vizyonerliğini ve sahip olduğu dahi sanat aklını en üst seviyelerde kullanınca başarı onun için kaçınılmaz olmuştu.

Ballet Russes'in ana felsefesindeki en önemli nokta, her bir sanat formunun bir bütünü oluşturmak için bir araya geliyor olmasıydı ki bu toplu sanat yapma anlayışı devrimsel bir çalışma yöntemi idi.²⁴

Sheppard der ki; “1909 Mayısındaki o gece, emperyal Diaghilev, müzisyenler, dansçılar, tasarımcılar ve koreograflardan oluşan topluluğunu Paris'e getirdiğinde ve tiyatrodaki açılışı yaptıklarında, bu bütün sanatlar için dönüm noktası olacaktı (...) o günden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı.”²⁵

Sanat dünyası dergisi topluluğu zamanlarından itibaren irdeledikleri modern sanat olgusunu bale alanında yansıtmak hedefindeydi. Özellikle, Avrupa'da bale sanatının operaların gerisinde kaldığı bir dönemde güçlü olarak ilerleyen Rus balesini Avrupa'da parlatmak istiyordu. Paris'te sundukları operanın içerisinde perde aralarında yer alan balelerin büyük ilgi çekmesi onu cesaretlendirmişti. Ama Diaghilev farklılık ve yenilik peşindeydi. Fakat hiçbir zaman gelenekseli yok saymadı, devrim niteliğinde yenilikler yapmanın, modern sanata varmanın geleneklerden, klasik temellerden yola

²⁴ Durante, a.g.e., s.144

²⁵ Claire Moloney, “*Staging Costumes: Interaction Between Fashion Design and Costume Design*”, 2014 Performing Arts Conference, DAKAM Publishing, Australia, s.1.

çıkılarak varılacağına inanıyordu. Bu bağlamda, geleneksel klasik Rus balesini ele alıp ona yeni yaklaşımlar getirmek niyetindeydi.

Diaghilev, o dönemde imparatorluk balesinde klasik geleneğe karşı tepki duyan ve esneklik arayan ve hatta Rusya'dan devrim zamanı sürgün edilen imparatorluk sanatçıları kendi topluluğu bünyesinde birleştirdi. Sanatçılar için Diaghilev ve bu topluluk kendi sanatlarını daha sınırları zorlayarak sunma şansı verecekti ve onlara bir keşfedilme, tanınma ve başarı platformu sunacaktı.

Diaghilev, ahenkli bir bale gösterisi nasıl üretilir sorusunun cevabının peşine düşmüştü. Cevap balenin teatral sunumuydu ve bu toplu sanat yapılanmasını gerektiriyordu ki Ballet Russes topluluğu altında bütün sanat dallarını ahenkli eserler yaratmak için bütünleştirdi. Diaghilev'in topluluğunda besteciler, yazarlar, dansçılar, koreograflar ve ressam olmak üzere çok çeşitli kollardan sanatçılar bir araya gelmişti. Diaghilev sanatın her alanını ilgilendirecek ve etkileyecek bir bale topluluğu kurmuştu.²⁶ Sadece hali hazırda yetenekli olarak bilinenleri değil, aynı zamanda bir kaşif, bir yetenek avcısı, bir vizyoner olarak da genç yetenekleri keşfetti ve topluluğuna kattı. Vaslav Nijinsky, Isadora Duncan gibi yeni genç dansçılar keşfetti ve bu dansçılar onun topluluğu sayesinde o dönemin ve tarihin tanınmış, sembol isimleri oldular.

Baleyi eklektik* bir yapılanma içerisinde sunan topluluk, hem Rus folklorü ve milliyetçiliğine atıfta bulunuyor, hem Rönesans'ın romantik yapısını es geçmiyor, hem de Avrupa'nın modern sanatlarından, kübizm, fovizmden faydalanıyordu. Fakat sunduğu balelerde en çok oryantalizm akımının etkileri ön plandaydı ve büyük ses

²⁶ Çevik, a.g.e., s.12

* Eklektisizm, farklı felsefi veya sanat sistemlerinden alınan unsurların yeni bir sistem içinde yeniden kullanılmasıdır. Sanattaki farklı çağ ve üsluplardan seçilip devşirilen unsurların yeni bir tasarım, ürün ya da düşünce akımı oluşturmak için ele alınması olgusunu ifade eder.

getirmesinde çok etkiliydi. Egzotizm ve oryantalizm, Ballet Russes denildiğinde akla gelecek en önemli anahtar kelimelerdir.

Sanatsal yapıya bütüncül ve yenilikçi bakış açısıyla, dans, müzik, koreografi, sahne dekor ve kostümlere hepsine tek tek ama birbirini bütünleyen yenilikler getirdi ve bir ahenk oluşturdu. Ressamlar ve illüstratörler, sahne dekorlarını ve kostümlerini tasarladılar.

Diaghilev yenilikçi vizyoner fikirleri, güçlü ikna ediciliği ve karizması sayesinde güçlü bir ekip kurdu. Bütün bu birleşen yeteneklerin sonucu olarak, dünyanın o zamana kadar hiç görmediği bale gösterileri sunulmuş oldu ve bu baleler sadece o dönemin başarısı olarak kalmayıp, sahne sanatlarını bugün bildiğimiz haline getiren katmanlarını oluşturdu.

Diaghilev bu bağlamlarda her sanat kolundan yetenekli sanatçı beyinleri etrafında toplayarak, önceleri bir dergi ve sayesinde bir dizi sergiler, sonrasında yine bu sanat adamlarıyla kurduğu Ballet Russes topluluğu ile hem çağının hem geleceğin sanat anlayışına devrimsel nitelikler getirmiş, büyük miraslar bırakmış ve bugüne kadar uzanmıştır.

Diaghilev hakkında çeşitli makalelerde görülen ortak nokta, hemen hemen hepsinde, sanat yorumcuları, eleştirmenleri ve onu bizzat tanımış çağdaşları dahil diğer sanatçılar tarafından da onun dahi sanat zekasından ve üstün yeteneklerinden övgüyle bahsetmeleridir. Diaghilev'in özellikleri şu şekilde özetleniyor; organizatörlük, stil kaynağı olma, kaşif, yetenek avcısı, vizyonerlik, cesaret, karizma, güçlü bir sanatsal zevke sahip olmak, liderlik, öncülük, ikna kabiliyeti, yenilikçilik, farklıyı arama ve yaratma, serüvenci ruh, sanatsal birikim, sosyallik..vb.

1924 yılında Diaghilev tarafından o günlerde çok etkili ve başarılı olan Ballet Russes'a dahil ettiği koreograf George Balanchine der ki ; *"bugün ben ne isem, bu Diaghilev sayesinde."*²⁷

1.3.2.1. Ballet Russes Sanatçıları, Dönemleri ve İlk Temsillerine Bakış

Ballet Russes 1909'daki kuruluşundan Diaghilev'in 1929 yılında hayata veda edişine kadar ki dönemde 20 yıl boyunca ayakta kalmayı ve kalıcı izler bırakmayı başaran bir topluluk olarak varlığına devam etmiştir.

Ballet Russes, her ne kadar Diaghilev'in ölümünden sonra da farklı yapılaşmalar altında devam ettirilmeye çalışıldıysa da altın çağı aynı zamanda orijinal çağı olan Diaghilev döneminde yaşanandır.

Diaghilev'in toplu sanat anlayışı, her disiplinden yetenekli sanatçıları bir araya toplayışı, bu sanatçıların kendi alanları adına disiplin içerisinde çalışmaları, güzel bir sanat eseri oluşturmak için bir araya gelerek sonuçta bir ahenk içinde eseri sunmaları; Ballet Russes'a başarıyı getirmiştir.

Ballet Russes'ın ana kadrosunu oluşturan müzisyenler, yazarlar, ressamalar (kostüm tasarımcıları), koreograflar ve dansçıların Ballet Russes'ın başarısında büyük emeği olduğu gibi; Ballet Russes'ın başarısının ve Diaghilev'in sanatsal zekasının da tüm bu sanatçıların tanınırlığı ve varoluşları üzerinde büyük etkisi olmuştur.

Genel olarak Ballet Russes'ın Diaghilev önderliğindeki devri (1909-1929) tarihte koreografları ile bağdaştırılarak ayırt edilmiştir. Koreograflarına göre ayrılmasının nedeni, belirtilen dönemlerin hemen hemen tüm temsillerinin

²⁷ Laura Jacobs, *Dogma & Diaghilev*, s.17

koreograflığını yapmış olmalarıdır. Ballet Russes'in en parlak dönemlerinin öncü koreografarı Michel Fokine ve Leonide Massine'dir.

Michel Fokine 1909-1915 yılları arasında az sayıda birkaç temsil dışında Ballet Russes'in gösterilerinin koreografilerini yapmıştır. Bu gösteriler şunlardır; Prens İgor, La Pavillion d'Armide, Le Festin (Tören), Les Slyphides, Kleopatra, Karnaval, Şehrazat, Giselle, Ateşkuşu, Les Orientales, La Spectre de la Rose, Narcissus, Sadko, Petruşka, Mavi Tanrı, Thamar, Daphnis and Chloe, Bir Pan'nın Öğleden Sonrası (L'Apres-Midi D'un Faune), Jeux, Les Papillons, La Legende de Joseph, Midas, Altın Horoz.

Fokine, imparatorluk okulunda devrimsel fikirleri olan bir öğrenci idi. Dansın baleye eklenen bir gösteri olarak değil, öyküyü anlatmanın bir aracı olarak kullanılması gerektiğini temel alan bazı reformist fikirlerini sunmuştu. Bu fikirlerini bir İngiliz gazete için yazdığı manifestoyla bildirmişti fakat fikirleri tiyatrodaki kabul görmedi. Fokine kendi yakın bulduğu bale dansı öğrencileri ile birlikte bu fikirlerini denemeye başladı. Bu öğrencileri, daha sonra Ballet Russes topluluğunda bir araya gelecekleri Anna Pavlova, Tamara Karsavina, Vaslav Nijinsky ve Adolp Balm gibi isimlerdir ve tüm bu isimler bale tarihinde ölümsüzleşmişlerdir.²⁸

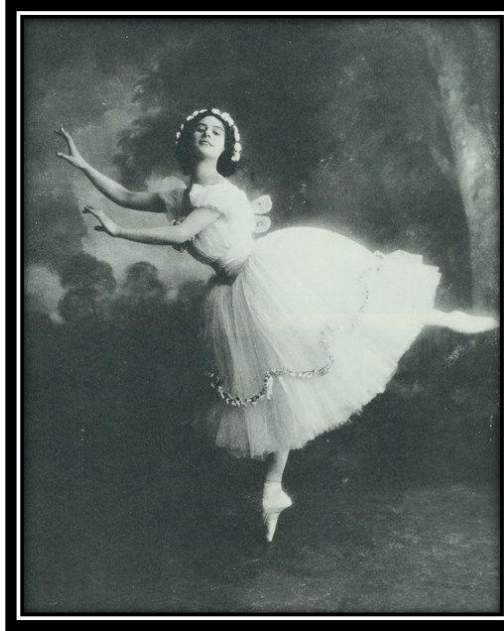
Bu bale sanatçılarından Anna Pavlova, dünya bale tarihinin en ünlü balerini olarak kabul edilir. Klasik baleyi Rus Çarlık Tiyatrosunda icra ederken tiyatronun en önemli baş balerini olan Pavlova, daha sonra Ballet Russes kadrosuna dahil olmuş ve burada daha da parlayarak bale tarihinin ikonik isimlerinden biri olmuştur.

²⁸ Kurtulmuş, a.g.e., s.11

Resim 15: Anna Pavlova, 1907

Kaynak: <https://petipasociety.com/anna-pavlova/>

Resim 16: Anna Pavlova, 1909, Les Sylphides Balesi, Ballet Russes

Kaynak: <https://petipasociety.com/anna-pavlova/>

Resim 17: Anna Pavlova ve Micheal Mordkin, 1909

Kaynak: <https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw207134/Anna-Pavlova-and-Michael-Mordkin-performing-the-Russian-Dance>

1915 -1921 yılları arasında ise koreografide öncüleşmiş olan isim Leonide Massine'dir. Massine'nin koreografisini yaptığı temsiller de şunlardır; Le Soleil de Nuit, Les Femmes de Bonne Humeur, Rus Masalları, Parade (Resmi Geçit), La Boutique Fantastique, Le Tricorne, Le Chant du Rossignol (Bülbülün Şarkısı), ve Pulcinella.

Massine, Pablo Picasso gibi kübist, Henri Matisse gibi fovist modern sanat akımları temsilcileri ressamlarla birlikte çalışmış; Ballet Russes'in daha avangard bir döneminde koreografi çalışmalarını sunmuştur.

Resim 18: Massine'nin Koreograflığını yaptığı Parade isimli oyun için set hazırlığından bir kare. (Pablo Picasso (sağ önde bereli), 1917.

Kaynak: <https://www.culturematters.org.uk/index.php/about-us/item/2635-dancing-up-a-storm-the-1917-revolution-and-russian-ballet>

Ballet Russes bünyesinde çalışan diğer bir unutulmaz dansçı da Polonya asıllı baş balet Vaslav Nijinsky'dir. Fokine dönemi balelerinde birçok temsilin başrolünde yıldızı parlayan Nijinsky'nin yine bu dönemde Bir Pan'nın Öğleden Sonrası, Jeux ve İlk Bahar Ayını gibi balelerin koreografilerini de kendisi yapmıştır. Bu deneyimleri sansasyonel tavırlarıyla büyük ses getirmiş; klasik bale öğretilerini derinden sarsmıştır. Nijinsky bir nevi balenin ve Ballet Russes'in asi ve yaramaz çocuğu olmuştur.

Resim 19 & 20: Ballet Russes Baş Baleti Vaslav Nijinsky

Kaynak: <https://listelist.com/vaslav-nijinsky-kimdir/>

Diaghilev'in Ballet Russes topluluğuna dahil olmasıyla yıldızı parlayan diğer bir önemli Ballet Russes sanatçısı da müzisyen Igor Stravinsky'dir. Müziğin rengini, türünü, çizgilerini, jestlerini, dramatik niteliğini ve terimlerini değişik biçimde kullanarak klasik müziğe meydan okumuştur.²⁹ Ballet Russes'ın en çok ses getiren; Vaslav Nijinsky'nin baş balet olduğu, koreografisini Fokine'nin yaptığı Rus halk kültürü yansımali Ateşkuşu (The Firebird) adlı balesi müziğiyle de ön plana çıkmıştır ve müziğine çok şey borçludur. Bu unutulmayan eserin sahibi Stravinsky'dir. Yaptığı bestelerin gizemli, oryantal etkili yapısı o dönem için yine topluluğun kendisi gibi oldukça radikal ve şaşkınlık yaratıcıydı. Ateşkuşu haricinde; Petruşka, İlk Bahar Ayini ve Bülbül Balesi gibi en çok ses getiren temsillerin bestelerine imza atan Stravinsky, Sergei Diaghilev'in vizyonerliğini ispatlayan büyük bir isim olarak tarihteki yerini almıştır. Bu topluluk sanata ve baleye getirdiği yeni soluk kadar, sanatçılara da şöhet ve tanınırlık getirmiştir.

Resim 21: Emprezaryo Sergei Diaghilev (solda)- Besteci Igor Stravinsky (sağda)

Kaynak: <https://www.irishtimes.com/culture/a-spring-break-with-tradition-that-s-now-a-musical-rite-of-passage-1.1416913>

²⁹ Kurtulmuş, a.g.e., s.42

Resim 22: Stravinsky ve Diaghilev, Londra, 1926.

Kaynak: <https://www.sfsymphony.org/Stravinskyexhibit>

Ballet Russes'in başarısında şüphesiz ki kostüm ve dekor görselliğinin de katkısı çok büyüktür. Kadrosundaki öncü kostüm ve set tasarımcıları Alexander Benois ve Leon Bakst'tır. Bu iki isim kuruluşundan itibaren Ballet Russes bünyesindedir. Alexander Benois, Ballet Russes'in Paris'teki ilk bale temsillerinin (Les Sylphides ve La Pavillion d'Armide) kostüm ve dekorlarını tasarlamıştır, dolayısıyla ilklerde imzası olan çok önemli bir sanatçıdır.

Leon Bakst'ın adı ise tarihte Ballet Russes'la birlikte anılır olmuştur. Ballet Russes'in egzotizm etkili kimliğini tasarımlarıyla ön plana çıkaran Bakst, hazırladığı kostümler kadar afiş illüstrasyonlarıyla da topluluğun başarısına en büyük katkıyı sağlayan, ilk kurulduğu yıllarda tutunmasını sağlayan en önemli isimlerden biri olmuştur.

Leon Bakst tarafından tasarlanan ilk dönem afişleri bu başarının ilk ilgi toplayan temelini oluşturmuştur. O dönem için oldukça radikal olan afişler; ilgi çekmiş ve büyük merak uyandırmıştır.

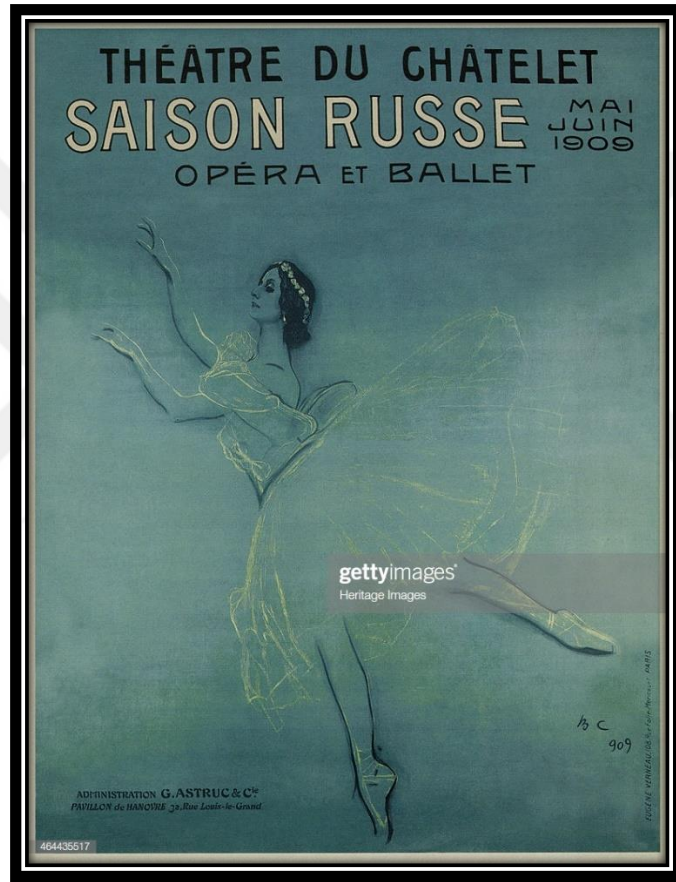

Resim 23: Ballet Russes’ın İlk Temsillerinin Leon Bakst Tarafından Tasarlanan Sansasyonel Afişlerinden Örnekler

Kaynak:

https://artchive.ru/publications/3221~Ballets_Russes_as_a_driving_force_of_a_new_aesthetic_of_the_20th_century

Ballet Russes, 1909'da Paris'te Fokine'nın koreografisini yaptığı imparatorluk repertuarından alınan ve yeniden yorumlanan "Les Sylphides" ile prömiyer yaptı. Paris'te basın büyük ilgi gösterdi ve çeşitli yazılar makaleler yazıldı. İlk gösteriden sonra basın bu prodüksiyonu "Bilinmeyen, yeni bir dünyayı keşfi; yeni bir devrim" olarak değerlendirdi.³⁰ Bu en popüler gösterileri oldu ve sık sık sergilendi ve hala daha günümüzde dünyada çeşitli balelerde temsili yapılmaktadır. Bu ilk temsille bale teatral bir sanat olarak kabul edilir olmuştur.

Resim 24:Les Sylphides Afişi, Anna Pavlova, Ballet Russes Paris Prömiyeri, 1909

Kaynak: <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/advertising-poster-for-the-ballet-dancer-anna-pavlova-in-news-photo/464435517>

³⁰ Murat Kurtulmuş, *Ballet Russes'un Kısa Tarihçesi ve Giysi Tasarımlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1999, s.9

Resim 25: Alexandre Benois, Les Sylphides, Set Tasarımı, 1909.

Kaynak: https://library.harvard.edu/onlineexhibits/diaghilev/first_season/4_1.html

Resim 26: Les Sylphides, 1909, Prömiyerde çıkan orijinal kast: Tamara Karsavina ve Vaslav Nijinsky

Kaynak: <https://melmoth.blog/post/145305769683/the-original-cast-vaslav-nijinsky-and-tamara>

Paris’te Les Sylphides ile birlikte ilk gösterimi yapılan balelerden birisi de La Pavillion d’Armide’tir. Bu balenin koreografisi de Fokine tarafından yapılmış ve Benois tarafından kostüm ve seti tasarlanmıştır.

Resim 27: Anna Pavlova & Vaslav Nijinsky, Le Pavillion d’Armide, 1909

Kaynak : <https://www.art.com/products/p28107619228-sa-i8584548/anna-pavlova-and-vaslav-nijinsky-in-le-pavillon-d-armide-c-1909.htm>

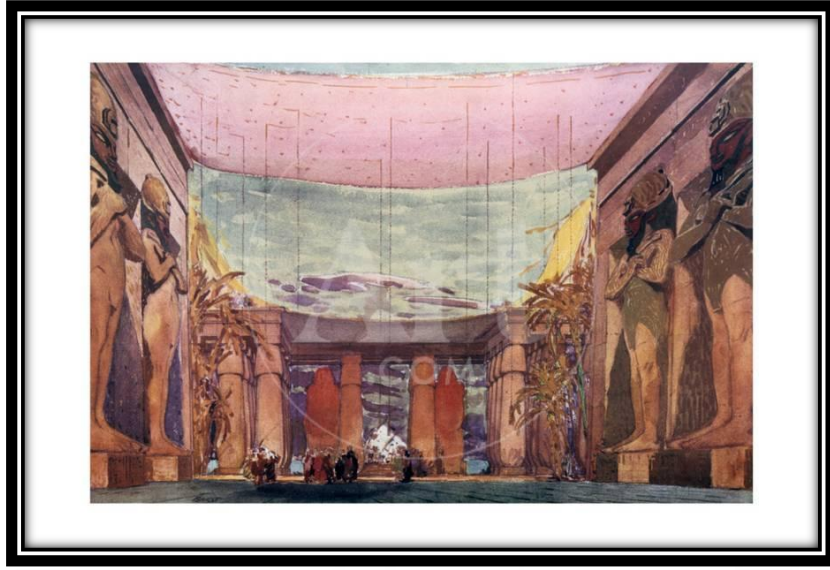

Resim 28: Le Pavillon d'Armide Seti, 1909

Kaynak : <https://www.art.com/products/p28107619228-sa-i8584548/anna-pavlova-and-vaslav-nijinsky-in-le-pavillon-d-armide-c-1909.htm>

Bu ilk sezonda sergilenen üçüncü bale temsili de Kleopatra'dır. Dekor ve kostüm tasarımlarını Leon Bakst'ın yaptığı bu bale, Bakst'ın Oryantalizm ilhamını Mısır etkileriyle su yüzüne çıkardığı ve büyük heyecan yarattığı baledir. Bakst'ın Kleopatra'da yarattığı egzotik striptizle, seyircileri renk ve biçimlerle heyecanlandıran teatral efektler sunmuştur; sahne resimleri ve kostümleri silinmez etkiler bırakmıştır.³¹

³¹ Kurtulmuş, a.g.e., s.14

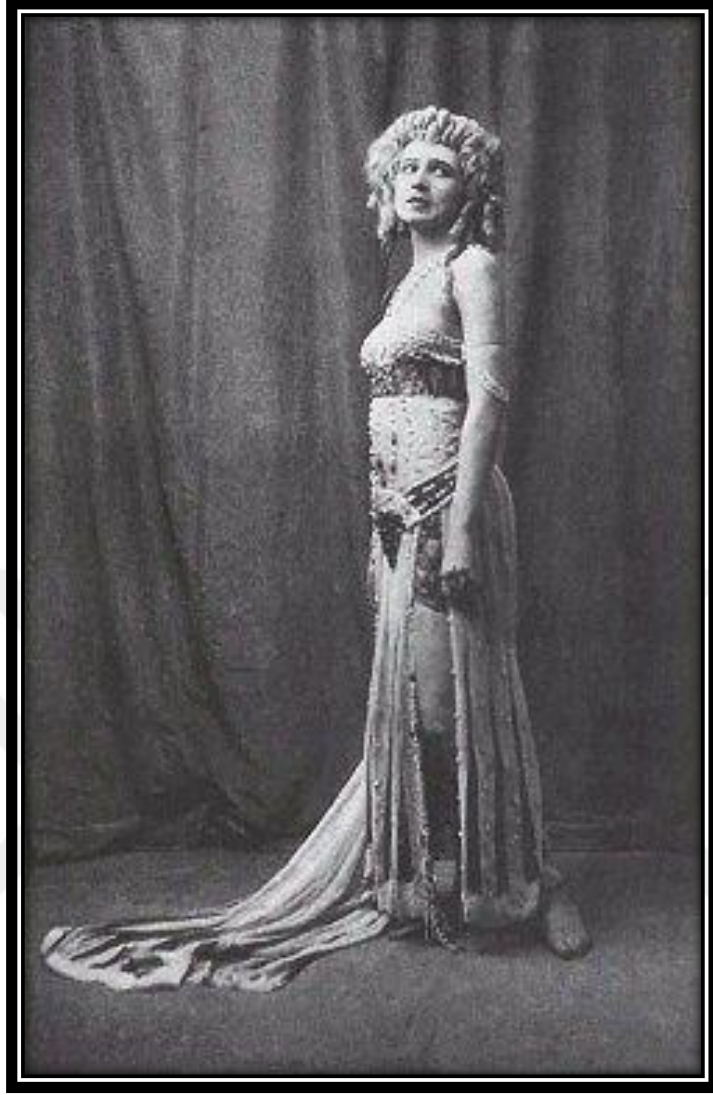
Resim 29: Kleopatra Balesi Set Tasarımı, Leon Bakst, 1909

Kaynak: <https://www.art.com/products/p34932770640-sa-i9366522/leon-bakst-set-design-for-a-ballets-russes-production-of-cleopatra-1909.htm>

Resim 30: Kleopatra Balesi Kostüm Tasarımı, Leon Bakst, 1909

Kaynak: <http://www.liepa.ru/en/projects/les-saisons-russes-xxi/cleopatra-ida-rubinstein/>

Resim 31: Ida Rubenstein, Kleopatra, 1909

Kaynak:<https://i.pinimg.com/originals/47/42/8c/47428c1b29bffe81ce37a65d6f92c413.jpg>

İKİNCİ BÖLÜM

BALLET RUSSES VE MODANIN ETKİLEŞİMİ

Sanat ve moda, tarih boyunca birlikte ilerlemiş, iç içe geçmiş ve aralarında her zaman güçlü bir sinerjiye sahip alanlar olarak toplumlar üzerinde büyük etkiye sahip olmuşlardır.

Ballet Russes bale topluluğu 20.yüzyılda Batı toplumlarına her alanda devrim niteliğinde yenilikler getirmiştir. Toplumun tüm kültürel, sanatsal ve sosyal yapılarında etki etmiştir. Sanatta getirdiği yeniliklerle birlikte moda üzerinde de çok güçlü ve kalıcı etkileri olmuştur. Özellikle oryantalizm akımının unsurlarını sahiplen ve sergileyen bu topluluk, oryantalist etkilerle dönemin modasına damga vurmuştur. Bu bağlamda sadece moda tasarımcılarına ilham vermekle kalmamış, tüm unsurlarıyla modayı dramatik bir şekilde değiştirmiştir.

Modayı her yönüyle etkileyen bu topluluk, yenilikleriyle kendinden sonraki bale topluluklarına ve bütün sanat dallarına örnek oluşturmuştur. Sunduğu stil, döneminin giyim modasını doğrudan etkisi altına almakla beraber, bugün de dahil moda tasarımcılarına ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

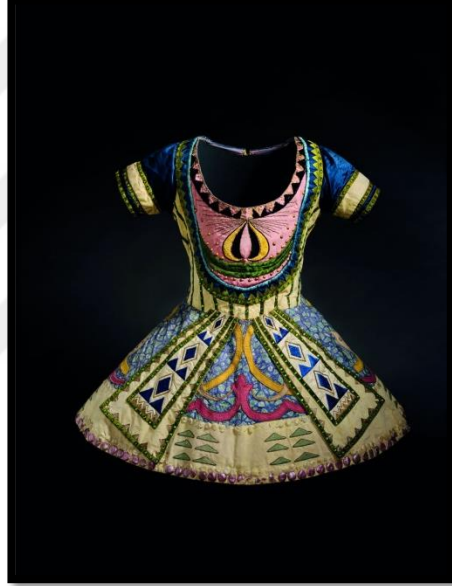
20.yüzyılda Ballet Russes ve Oryantalizm, başta modanın başkenti Paris olmak üzere tüm dünyada birçok ülkede etki etmiştir. Oryantalizm ile birlikte diyebiliriz ki; ‘Ballet Russes Modası’ moda olmuştur. Ballet Russes’in altın çağındaki (1909-1929) asıl konumuz olan modaya etkileri, kurucuları empresaryo Sergei Diaghilev’in 1929’da ölümüyle hafiflemiş olsa da asla bitmemiş, aksine sık sık ilham alınarak, yeniden yorumlanarak ve güncellenerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Ballet Russes’in gösteri kostümleri Diaghilev ve sanatçılarının topluma sunduğu birçok yeniliği temsil ediyorlardı. Bu yaratıcılıkları modanın yüzünü o güne kadar görülmemiş bir şekilde değiştirdi ve topluluk modernizmin başlangıcını temsil eder bir nitelik kazandı.

Öyle ki bugün, modanın tarihini incelendiğinde, Ballet Russes’in asla es geçilmediğini ve en önemli dönüm noktalarından biri olarak görüldüğünü fark ederiz.

2.1. Ballet Russes Kostüm Özelliklerine Genel Bakış

20. yüzyıl Paris’inde sanat dâhisi Sergei Diaghilev’in önderliğindeki Ballet Russes topluluğunun kostümleri modern çağda yaratıcılığın en iyi örnekleriydi. Bu kostümler kendi dönemiyle birlikte ilerleyen dönemlerin de moda anlayışını etkiledi ve değiştirdi. Günümüzde halen topluluğun gösteri kostümleri orijinaline çok yakın bir şekilde bale temsillerinde yerlerini alıyorlar.

Resim 32 & 33: Leon Bakst’ın “Mavi Tanrı-The Blue God” balesi için tasarladığı balet kostümü., 1912

Kaynak : <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 34 & 35: 2011 yılında sergilenen “Mavi Tanrı- The Blue God” balesinden kareler

Kaynak: <http://www.chrisdevonshire-ellis.com/return-les-ballets-russe-135.html/>

Ballet Russes’in kostüm tasarımcıları yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının sınırlarını Sergei Diaghilev’in topluluğu ile daha fazlası için zorlamışlar ve kostümde sınır tanımamışlardır. Kostüm yaratımında kimi zaman eski üslup ve yeniye bağdaştırarak kostümler tasarlamışlar, kimi zaman da sınırları tamamen genişleterek uç noktalarda gezinmişlerdir. Kostümleri tasarlayan sanatçılar aynı anda dönemin art-deco yapısından; kübizm, fovizm, sürrealizm, konstrüktivizm gibi birçok sanat akımından etkilenmiş olmalarına rağmen, en büyük ilgiyi özellikle oryantalizmle harmanladıkları tasarımlarıyla toplamışlardır.³²

³² Melahat Çevik, *Tarihsel Gelişim Süreci içinde Ballets Russes’in Sahne Tasarımına Yansıması*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013, s.18

Kimi gösterilerinde tamamen Doğu esintili kıyafetler, kimilerinde ise Doğu ve Batı senteziyle tasarımlar gerçekleştiren Ballet Russes'in sanata ve modaya yaptığı önemli etkide en büyük rolün egzotik doğu esintisine ait olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

19.yüzyıl sonlarından itibaren Batı'nın merak etmeye başladığı Doğu, hayalleri süsleyen ihtişamlı kurguya sahip Ballet Russes kostümleriyle fantastik bir şekilde önlerine seriliyor ve bu tasarımlarla sunulan gösteriler şok etkisi yaratıyordu.

Kostümlerde bol miktarda ve çeşitli kumaşlar kullanılmıştır. Özellikle nakış ve bezemeler dönemin kostümlerinde çokça yer edinmişlerdir. Süslemeye ve stilizasyona çok önem verilmiştir. İnciler, çok farklı saç aksesuarları, takılar bir arada kullanılmıştır. Renkler klasik balenin geleneksel renklerinden oldukça uzaktır. Özellikle Fovist etkilerle renkler göz alıcı tonlarda kullanılmış, çok çeşitli ve cüretkar renk kombinasyonları yapılmıştır.³³

“Oryantalist etkili tasarımlara bakıldığında; ipekler, kadifeler yoğun boncuklu, taşlı, işlemeli olarak kullanılmıştır. Kumaş motiflerinde de yine oryantalist etkiler yoğun olmuştur. Kostümlerin realizesinde, hemen hemen tüm kumaş işlenmiştir. Keçe, metal, metalik iplik, cam, ayna, püskül, saçak, metalik örgü, metal madalyonlar, pul ve payet işlemler yoğun kullanılmıştır. Boyama yöntemleri kumaş desenlemede de tercih edilmiştir. Ayrıca kostümlerin hemen hepsinde ‘yama yöntemi’ kumaşı hareketlendirmek için kullanılmıştır.”³⁴

Ballet Russes'in sanat bileşenlerinin yapısı genel olarak melezdir.³⁵ Konu, dans hareketleri, sahne tasarımı olarak nasıl ki modern ve geleneksel bir arada kullanılıyorsa, kostüm olarak da yapı melezdir. Az da olsa bazı kostümler nispeten hareketi kısıtlayan hantal kostümler; bazıları Uzak Doğu motifli, Japon kimonoları esintili kostümler; bazıları hafif, uçuşan, Antik Yunan esintili kostümler; bazı kostümler de vücudu saran, akrobatik hareketlere imkan veren, soyut imajlı, avangard

³³ Çevik, **a.g.e.**, s.166

³⁴ Çevik, **y.a.g.e.**, s.166

³⁵ Çevik, **y.a.g.e.**, s.166

kostümlerdir. Bazen bu türlerin birkaçı birlikte kullanılmıştır. Fakat Ballet Russes'in kostümleri ve yapısı asıl olarak oryantal etiketiyle iz bırakmış ve anılmıştır.

Ballet Russes'in yarattığı bale kostümlerinin ortak özelliklerini belirleyen tutumları toparlarsak, özetle şu şekildedir;

- Kostümde sınır tanımamaları
 - Oryantalist, Egzotik, Mistik Doğu etkisi
 - Yerellik; Rus halk sanatları etkisi
 - Modern sanat akımlarından kübizm, fovizm, sürrealizm etkisi
 - Avangart; yenilikçi bakış
 - Art-deco akımı etkisi; süslemeye, ihtişamlı biçime verilen önem
 - Çok çeşitli malzeme kullanımları; inciler, taşlar, püsküller, tüyler, pullar, payetler, metalik ipler, kürkler
 - Yama, aplike, işleme gibi el işçiliklerinin çok fazla kullanılması
 - Çok çeşitli kumaş kullanımları
 - Ana kumaşlarda kök boyalar kullanma, desen yaratma
 - Çok detaylı motifler çalışma ve birleştirmeleri
 - Farklı stil yaratmaları; takılar, saç aksesuarları vb. ile
 - Çok farklı başlık ve saç aksesuarları yaratımları
 - Kalıplarda çok çeşitli formlar kullanımları; kaftan ve kimono formları, antik formlar, kübist, geometrik formlar vb.
 - Fovizm etkili çok canlı tonlar ve çok çeşitli renk kombinasyonları
 - Soyut anlatımlama
 - 19.yüzyıl bale dünyasının katı kuralları olan geleneksel kostümlerinden; korse giydirilmiş bedenlerinden ve uzun tütü eteklerinden uzaklaşmaları
 - Gelenekselden de tamamen vazgeçmemeleri, eski üslupla yeniye harmanlamaları

Resim 36

Resim 37

Resim 36 & 37: Prens İgor Balesi, 1913, Kostüm Tasarım- Nickholas Roerich

(Düz formlar üzerinde geometrik desenler, el boyaması tasarımlar & Bol desenli, canlı renkli, folklorik etkili tasarımlar)

Kaynak : <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 38

Resim 39

Resim 38: Kübist formlar ve desenler, fovist renkler, alışlagelmedik avangart stil, geleneksel halk sanatı etkili tasarım

Resim 39: El boyaması kat kat ipek kumaşlarla yapılmış, metallere şekil verilmiş, aplikeler ve keskin renk geçişleri

Kaynak : <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 40

Resim 41

Resim 40: Uzak Doğu formulu, kontrast canlı renk blokları, ipek kumaştan, büyük aplikeli, geometrik desenli kostüm tasarımı

Resim 41: Antik Doğu esintili, el boyaması desenler ipek kumaşların üzerinde, katmanlı tasarım

Kaynak : <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

2.2. Ballet Russes Kostüm Tasarımlarında Ressam ve Moda Tasarımcısı İş Birlikleri

Ballet Russes dönemi sanatta yeniliklerin, keşiflerin ve disiplinler arası sanatçıların iş birlikleri dönemiydi. Ballet Russes topluluğu bünyesinde birçok sanat dalından sanatçı bir araya gelerek ortak sahiplenecekleri sanat eserleri –baleler ortaya çıkarmışlardır. Bu toplu çalışma modeli, Ballet Russes’in üslubu kabul edilmiş ve bu dönemden sonra da günümüze kadar hep örnek alınan ortak bir uygulama haline gelmiştir. Sanatçılar arasında başlayan bu iş birlikleri sanat eseri oluşturmada en etkili ve en başarılı yöntem kabul edilmiştir.

Ballet Russes bünyesinde her sanat kolundan sanatçılar bir arada çalışmıştır ancak bu bölümde konu itibariyle Ballet Russes’in kostüm yaratımında kurduğu moda iş birliklerinden bahsedeceğim.

Ballet Russes modanın işleyişini öyle bir değiştirdi ki; moda tasarımcılarının bale için kostümler tasarlamasının yanı sıra, bu durumun tersi olarak kostüm tasarımcıları ya da kostüm tasarımı daha önce yapmamış ressamlar, illüstratörler de moda dünyası için kreasyonlar tasarlamaya başlamışlardır.

“Booth Moore der ki; moda ve kostüm tasarımı arasında her zaman elektriksel bir gerilim vardır. Kostüm tasarımı yaratıcı bir sanat; moda tasarımı da yaratıcı bir endüstri olarak düşünülür.” Kostüm tasarımları ve moda tasarımları arasında çokça görsel benzerlikler olduğu gibi, aynı zamanda beden, anlatı, kimlik, iletişim ve sahneleme deneyimi gibi keşfedilmesi gereken alt temalar olarak da benzerlikler vardır.”³⁶

³⁶ Claire Moloney, “*Staging Costumes: Interaction Between Fashion Design and Costume Design*”, 2014 Performing Arts Conference, DAKAM Publishing, Australia, s.1.Introduction

20.yüzyıl itibariyle yüksek moda tasarımcıları tiyatrolar için kostüm tasarlamaya başladılar.³⁷ Ballet Russes'tan sonra, tiyatro ve baleler için kostüm tasarlamak, moda tasarımcıları için prestij meselesi olmaya başlamıştır.

Bu meseleye sebep; tasarımcıların her zaman modayı bir sanat dalı olarak kabul ettirme çabası idi ve yarattıkları kıyafetleri bir sanat eseri olarak gösterebilmeleri açısından tiyatro gösterileri çok büyük fırsatlardı. Aynı zamanda tanıtımları için de önemliydi. Dönemin sembol olmuş baş balerin ve baletlerin, onların tasarım kostümelerini giymeleri hem saygınlıklarını arttıracak hem egolarını tatmin edecek hem de tanıtımları için ses getirecekti.

Ballet Russes'ın ana döneminde Diaghilev ile çalışmış; Ballet Russes ile direkt iş birliği yapan moda tasarımcıları, ressamlar ve illüstratörler; Leon Bakst, Alexander Benois, Nicholas Roerich, Mikhail Larionov, Natalia Goncharova, Pablo Picasso, Henri Matisse, Coco Chanel, Giorgio de Chirico, Joan Miro, Georges Braque, Andre Derain, Robert- Sonia Delaunay ve Pavel Tchelitchev gibi isimlerdir. Bu tasarımcılar içerisinde Ballet Russes'ın en etkili olmuş ismi Rus tasarımcı Leon Bakst'tır.³⁸

Bu isimlerin yanı sıra Ballet Russes örneğini geçmiş yıllardan günümüze kadar sürdürerek, Ballet Russes'ın açtığı yolda giden, yıllar içinde çeşitli baleler ile kostüm iş birliğine girmiş isimlerden bazıları da; Jean Paul Gaultier, Gianni Versace, Christian Lacroix, Azzedine Alaia ve Ricardo Tisci'dir.

³⁷ Red Milk Magazine, *Ballet Loves Fashion*, 2017, <http://redmilkmagazine.com/2017/03/ballet-loves-fashion/>, 10.05.2019

³⁸ Viviana Durante, *Ballet: The Definitive Illustrated Story*, (1.Baskı), DK Publishing, US, 2018, s.174)

2.2.1. Ballet Russes ve Moda Tasarımcısı İş Birlikleri

Ballet Russes ekibinin özellikle ilk döneminin vazgeçilmez isimlerinden en önemlisi olan Leon Bakst, illüstratörlükten kostüm ve moda tasarımcılığına geçmiş bir isim olarak, Ballet Russes'ın kuruluşundan da önce Diaghilev ile Sanat Dünyası Dergisi bünyesinde çalışmış ve Ballet Russes'ın temel zeminini birlikte hazırlamışlardır. Bakst, topluluğun Paris'teki ilk ve en önemli temsillerinin kostüm tasarımcısıdır ve adı oryantalizm ile birlikte anılır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan çoğu balenin kostüm repertuarını Bakst tasarlamıştır.³⁹

Resim 42 & 43 : Leon Bakst, Paris, 1912

Kaynak: <http://www.tg-m.ru/catalog/en/artists/photos/13606>

<https://www.amazon.com/Leon-Bakst-Masterpieces-Colour-2/dp/1508630356>

Doğu motiflerini en baskın kullanan tasarımcılardan ilki ve en önemlilerinden biri olan Bakst'ın adı Ballet Russes'la özdeşleşmiştir. Oryantalizmin etkisini en çok taşıyan kostüm tasarımcısı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bakst'ın formları,

³⁹ Durante, y.a.g.e, s.174

süslemeleri ve kullandığı renkler geleneksel bale kostümlerinden oldukça uzaktır. Ballet Russes'in büyük ilgi çekmesinde ve heyecan uyandırmasında, prodüksiyonlarının başarı kazanmasındaki belki de en büyük rol Bakst'ın kostümleriyle verdiği egzotik doğu rüyasına aittir.⁴⁰

Bakst'ın kostüm tasarımlarının temaları etnik, egzotik, folklorik ve oryantalist tavidir. Egzotik renk kullanımı ve sıra dışı desenleriyle moda dünyasına büyük etki eden tasarımlarıyla tanınmaktadır.⁴¹ Paul Poiret gibi zamanın çok önemli moda isimleri özellikle onun sunduğu oryantalist öğelerden çok etkilenmişler, kendi yüksek moda tasarımlarına ve daha sonraları koleksiyonlarına yansıtmışlardır.

Bakst, canlı renkler ve zengin renk kombinasyonları içerisinde aynı zamanda çok çeşitli Doğu motiflerini de bir arada kullanmıştır. Renk kullanımında, desenlerinde, aksesuarlarda, egzotik ve etnik silüetlerinde oldukça cesur olmuş, daha önce bale sahnelerinde hiç görülmemiş renk cümbüşü ve etki yaratmıştır.

1910'ların başında, Ballet Russes'in çıkış zamanında Paris'te sergilenen ve büyük ses getiren temsillerden olan "Ateşkuşu", "Şehrazat" ve "Mavi Tanrı" balelerinde hem kostümlerde hem de set tasarımlarında bu bahsedilen özellikler açıkça görülmektedir.

Bir Rus masalını konu alan Ateşkuşu'nda sarı, turuncu ve kırmızılar çok canlı tonlarda kullanılmıştır. Fantastik bir varlık yaratma çabası içerisinde başlıkta ve çeşitli yerlerde tüyler kullanılmıştır. Yer yer damla şeklinde aksesuarlar tavus kuşunu andırmaktadır.⁴²

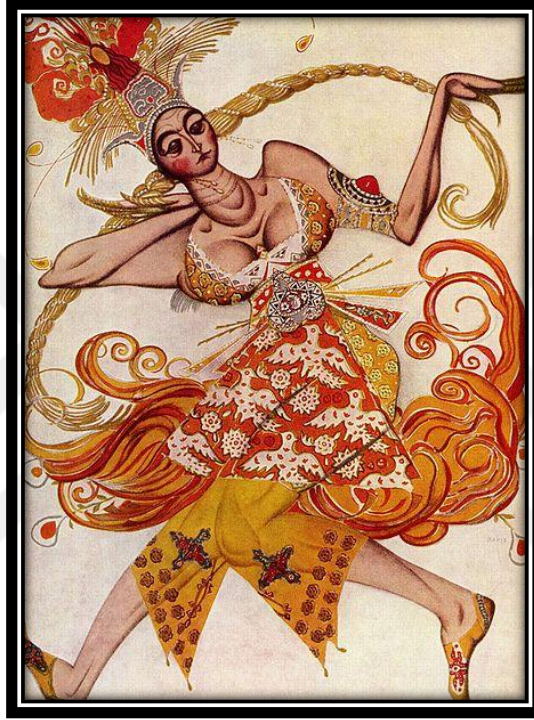
Haremde geçmekte olan Şehrazat balesi erotik kostümleriyle şaşırtıcı olmuştur. Şalvar pantolonların kullanımı hem kadın hem erkek üzerinde uygulanmıştır. Yine çok canlı renklerde satenler, ipekler kullanılmış ve nakışlar işlenmiştir. Özellikle altın köle kostümü feminen erotikliği ile oldukça ilgi çekmiştir.

⁴⁰ Melahat Çevik, *Tarihsel Gelişim Süreci içinde Ballets Russes'in Sahne Tasarımına Yansıması*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013, s.17

⁴¹ Linda Watson, *Modaya Yön Verenler*, (1.Baskı), Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.161

⁴² Çevik, y.a.g.e., s. 42

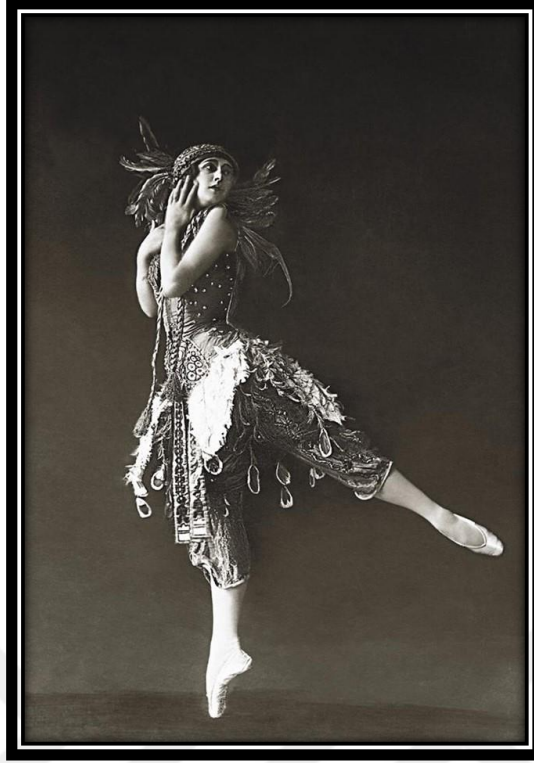
Mavi Tanrı balesi de fantastik konulu bir bale olarak Bakst'ın fovist etkili baskın ve canlı renkleriyle insanları büyülemiştir. Parlak ve canlı renklerle Bakst görsel etkiyi yüceltmıştır. Bu balede de Bakst, çok farklı başlıklar tasarlamıştır. Türbanlaşmış kumaş bükümelerini boncuk ve taşlarla süsleyerek yine etkileyici bir görsel şölen sunmayı başarmıştır.⁴³

Resim 44: Ateş Kuşu Balesi, Kostüm İllüstrasyonu, Leon Bakst, 1910

Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/leon-bakst/costume-design-for-the-firebird-1910-1>

⁴³ Çevik, y.a.g.e., s. 74

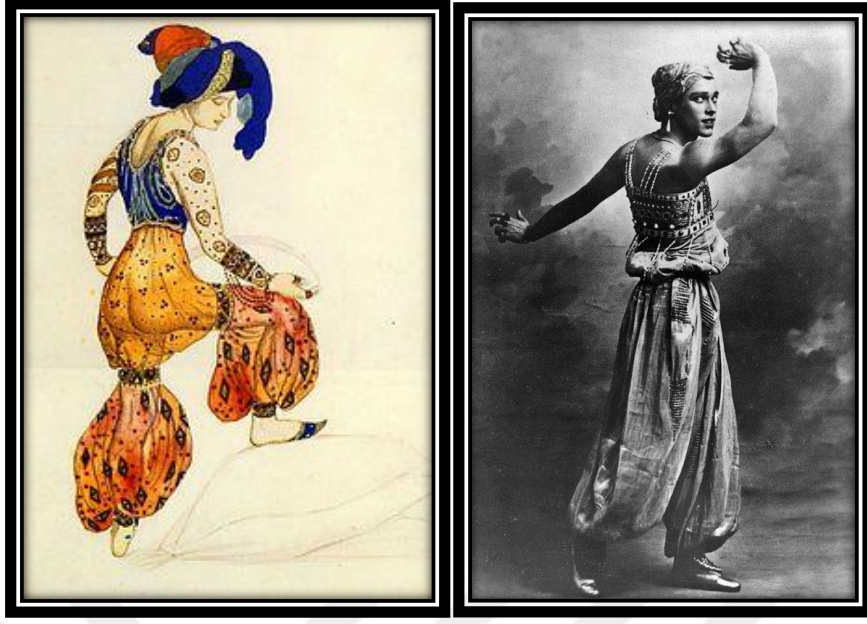
Resim 45: Ateş Kuşu Balesi, Kostüm Realizesi, Leon Bakst, 1910

Kaynak: <https://www.anothermag.com/art-photography/1347/the-ballet-russes>

Resim 46: Şehrazat Balesi, 1911

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 47 & 48: Şehrazat Balesi, Altın Köle Kostümü, 1911

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/62628251041376386/?lp=true>

Resim 49: Şehrazat Balesi Set Tasarımı, Leon Bakst, 1911

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 50: Mavi Tanrı Balesi, 1912

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 51: Mavi Tanrı Balesi Set Tasarımı, Leon Bakst, 1912

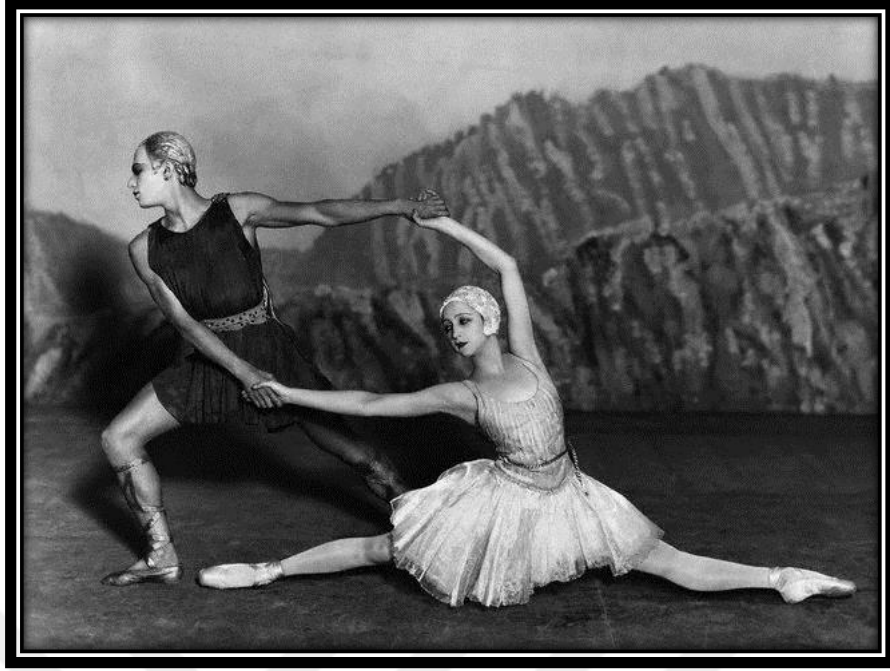
Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/leon-bakst/le-dieu-bleu-set-design-1912-1>

1924 yılında, genç yaşında “The Blue Train/Mavi Tren” adlı modern bale temsiliinin kostümlerini hazırlamış olan Ballet Russes’la iş birliğine giren diğer bir moda tasarımcısı ise efsanevi Coco Chanel’dir. Diaghilev’in yakın arkadaşı olan Chanel, onun gibi oldukça sosyal, girişken kişilik yapısıyla dönemin sanatçılarıyla, sanat dünyası ile en yakın ilişkileri kurmuş olan moda tasarımcılarından biridir. Dolayısıyla Diaghilev ile çalışma fırsatını yakalamış olması zor olmamıştır. Chanel, Mavi Tren balesinden sonra, Diaghilev’in ölümüne yakın Stravinsky’nin müziklerini bestelediği, Balanchine’nin koreografisini yaptığı, Antik Yunan temalı bale olan Apollo Musteges için kostüm tasarımları yapmıştır.

Resim 52 & 53: 1924, Mavi Tren/ The Blue Train Balesi, Kostüm Tasarım Coco Chanel

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 54: 1928, Apollo Musteges Balesi, Kostüm Tasarım Coco Chanel

Kaynak: <https://www.nybooks.com/articles/2011/01/13/great-adventure-sergei-diaghilev/>

Ballet Russes sonrası yıllarda tiyatro-opera ve balelerle kostüm iş birliği içerisine giren moda tasarımcıları ve bale temsillerini aşağıdaki çalışmalarla örneklendirebiliriz.⁴⁴

- Jean Paul Gaultier'in 1985 yılında kostümlerini tasarladığı "Le Defile"
- Gianni Versace'nin 1981-1982 yıllarında La Scala Theather Ballet için kostüm tasarladığı "Josephslegende" ve Piccolo Theatre Milan için "Don Pasquale" ve "Dionysos"
- Christian Lacroix'in 1996 yılında kostümlerini tasarladığı "Phedre" ve daha sonra "Cyrano de Bergerac"
- Ricardo Tisci'nin 2013'te Paris Opera Garnier için kostüm tasarladığı "Bolero"
- Azzedine Alaia'nın 2013'te, LA Filarmonik Orkestrası için hazırladığı "Marriage of Figaro" kostümleri

⁴⁴ Red Milk Magazine, *Ballet Loves Fashion*, 2017, <http://redmilkmagazine.com/2017/03/ballet-loves-fashion/>, 10.05.2019

Resim 55: Jean Paul Gaultier’in 1985 yılında kostümlerini tasarladığı “Le Defile”

Kaynak: <https://madparis.fr/en/about-us/exhibitions/touring-exhibitions/available-touring-exhibitions/jean-paul-gaultier-regine-chopinot>

Resim 56: Ricardo Tisci’nin 2013’te Paris Opera Garnier için kostüm tasarladığı “Bolero”

Kaynak: <http://redmilkmagazine.com/2017/03/ballet-loves-fashion/>

Yukarıda bahsi geçen bütün bu birliktelikler, sanatın çok çeşitli formları içerisinde bale ve modanın nasıl uyum sağladığına, harmoni oluşturduğuna örnektir. Bu toplu sanat yapımı iş birliği örneklerini ilk olarak Ballet Russes vermiştir.

2.2.2. Ballet Russes ve Ressam İş Birlikleri

Daha önce de bahsettiğimiz gibi, Ballet Russes bünyesinde kostüm tasarlamak üzere çalışan isimlerden birçoğunu da ressamalar oluşturur. Aynı zamanda çoğunlukla temsillerin sahne tasarımlarına da imza atmışlardır. Bu sanatçılar arasında en çok bilinen ressamalardan bazıları Pablo Picasso ve Henri Matisse'dir. Bu ressamalar sebebiyle Ballet Russes modern sanat akımları etkisini büyük ölçüde yaşadığı için, bu dönemi ikinci ve avangard bir Ballet Russes dönemi olarak tanımlayabiliriz.

İspanyol sanatçı Pablo Picasso, modern sanat akımlarından kübizmi benimsemiş ve resimlerinde olduğu gibi kostüm tasarımlarında da kübizm unsurlarını kullanmıştır. Hem dekor hem de kostüm tasarımı için Ballet Russes' ın mirasına katkıda bulunan Picasso'nun, 1917'de sergilenen "The Parade/Tören" isimli, yine bir Uzak Doğu temasına sahip bale için tasarladığı kostümler oldukça ilgi çekmiştir. Bunlardan birinde kumaşlarla aplike ve yama yöntemiyle vermeye çalıştığı perspektif yaratma; öndeki bulut şeklindeki aplike ve arkasından gelen çapraz ve dikey, sarı renkteki kumaşlarla güneş ışınları yaparak derinlik verme çabasını ve el dikişi emeğini görmekteyiz. Bu tasarım çalışmaları yenilikçidir.

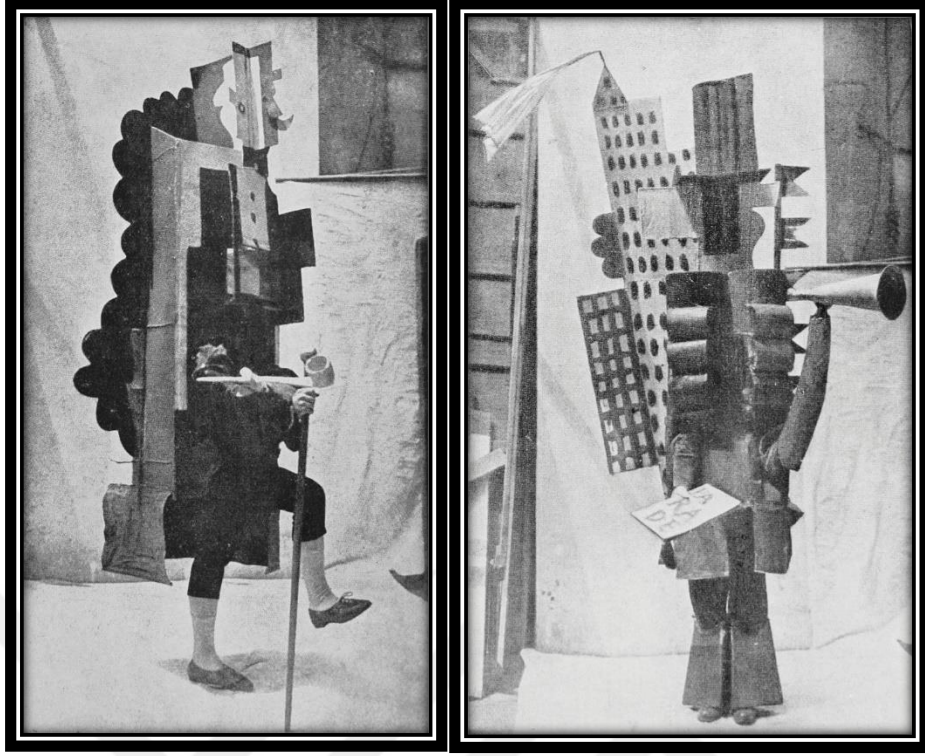
Resim 57: Ağlayan Kadın, Picasso, 1937

Kaynak: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/picasso-weeping-woman-t05010>

Resim 58: Kostüm Tasarımı- Pablo Picasso, The Parade/Tören (1917)

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 59 & 60: Konstrüktivist ve Kübist Kostüm Tasarımları, Pablo Picasso, The Parade/Tören, 1917

Kaynak: Wikipedia

Ballet Russes kostümlerinde enerjisiyle izini bırakan diğer bir ressam Fransız Henri Matisse'tir. Fovist akıma mensup bir sanatçı olarak resimlerinde en baskın tuttuğu karakter çok canlı bloklar halindeki renkleridir.

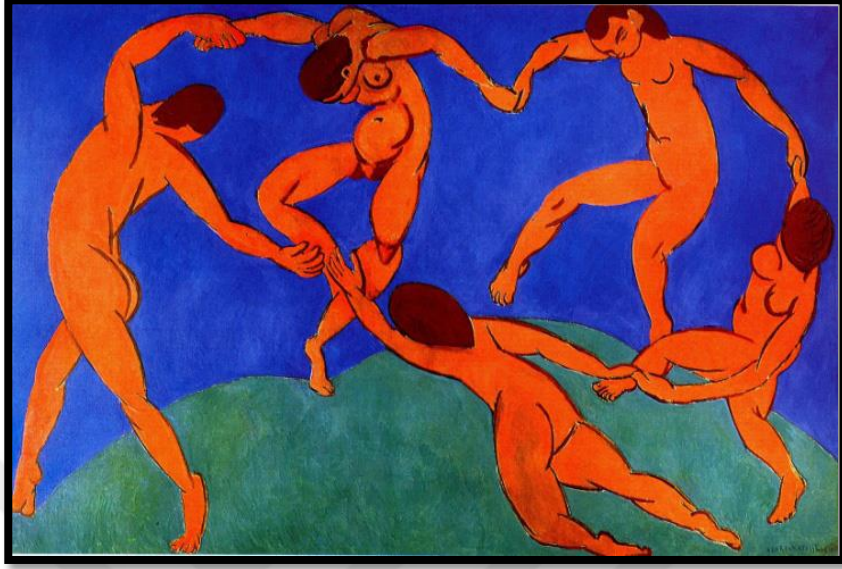
Matisse resimlerindeki renkler konusunda şöyle demiştir;

“Bana göre, renk güçtür. Resimlerimde dört ya da beş renk birbiriyle çakışır ve bu çarpışma durumu enerji hissi verir.”⁴⁵

Matisse'in bu söyleminin gerçekliğini ünlü “La Dance” isimli çalışmasına baktığımızda hissedebiliriz. Matisse resimlerinde olduğu gibi tasarımlarında da Fovist

⁴⁵ Tina Sutton, “The Making of Markova”,
<https://themarkingofmarkova.com/2014/05/02/matisse-makes-cut-outs-dance/>, 24.05.2019

etkilerin hakimiyetinde çalışmıştır. 1909 yılında yaptığı bu tablosu ilerideki kostüm tasarımlarını yorumlamamıza yardımcı olacaktı.

Resim 61: Henri Matisse, La Dance / Dans, 1909

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Resim 62 & 63: Henri Matisse, Le Rossignol / Bülbül Balesi, 1920

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

Picasso gibi Matisse de Ballet Russes'in ana etki alanını oluşturan Uzak Doğu esintili kostümler tasarlamışlardır. Kübist ve konstrüksiyonel formlar kullanmışlardır.

Matisse'in 1920 yılında "Bülbül" balesi için tasarladığı kostümde kaftan benzeri bir silüet ve Uzak Doğu etkisini görüyoruz. Kendi resimlerinde bulunan modern etkiyi, tasarımı sade ve net yapılandırması yanı sıra geometrik iki boyutlu çizgisel desenleriyle yansıttığını görüyoruz.⁴⁶

Özellikle bahsettiğimiz bu iki önemli ressam Picasso ve Matisse; Nicholas Roerich, Giorgio de Chirico, Joan Miro, Georges Braque, Andre Derain gibi diğer önemli ressamlarla birlikte, Ballet Russes topluluğunun 20. yüzyıl ve sonrasında anılan modern sanat yüzünü temsil etmektedirler.

2.3. Giyim Modasına İlham Kaynağı Olarak Ballet Russes

Ballet Russes'in sanatta bir kültür, bir üslup, bir çalışma metodu olarak verdiği ilhamı bu çalışmanın daha önceki konu başlıkları altında görmüştük. Bu bölümde ise, 1910'lerden bugünlere uzandığımız süre boyunca, Ballet Russes'in kostümlerinin, hiç onlar için çalışmamış, iş birliği kurmamış moda tasarımcılarını ve dolayısıyla Batı'nın giyim modasını bir ilham kaynağı olarak dolaylı yoldan nasıl etkilediğini inceleyeceğiz.

2.3.1. Kendi Döneminde Giyim Modasına İlham Kaynağı Olarak Ballet Russes: Paul Poiret Krallığı

Ballet Russes'in ana dönemini de içine alan 1880 – 1930 yılları arasında haute-couture olarak oryantalizmin etkisi neredeyse dönemin tüm Fransız moda tasarımcılarında görülmektedir. Bunların birçoğu Uzak Doğu motif ve öğelerini

⁴⁶ Ayşe Günay, "Ballet Russes Kostümleri Üzerinden Avrupa'da Sanat ve Tasarım Ortamına Bakış (1910'lar ve 1920'ler)", Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Yaz 2017, (Sayı.18: 75-86), s.82

tasarımlarına taşırken bazıları da Yakın Doğu'dan ilham almıştır. Bu tasarımcıların en başında Fransız moda tasarımcısı Paul Poiret gelir.⁴⁷

Resim 64: Paul Poiret

Kaynak:<https://fashion-history.lovetoknow.com/fashion-clothing-industry/fashion-designers/paul-poiret>

Ballet Russes'in baskın oryantalizm odağından öyle çok etkilenmiştir ki Poiret, neredeyse bütün tasarımları hep bu etki altında olmuş ve sadece tasarımlarına yansıtmakla kalmamış, adının tanıtımı için direkt Doğu temalı partiler vermiş ve bu partilerde oryantal tasarımlarını karısı Denise giydirecek ve kendisi de giyerek tanıtmıştır.

İlk devrimci moda tasarımcısı olarak anılan Poiret'nin çalışmaları Paris'teki Ballet Russes sezonları ile özellikle I. Dünya Savaşı'na kadar paralel bir çizgide ilerlemiştir. Poiret, en çok Ballet Russes'in "Egzotik Doğu" temasını en belirgin ve cesur şekilde kullanan tasarımcısı Leon Bakst'ın kostümlerinden etkilenmiştir.

⁴⁷ Sibel Onur Başer, *1880-1930 Yılları Arasında Batı Giyim Modasında Oryantalist Etkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2015, s.88

Bu bağlamda sanat adına yapılan bale kostümlerinin, Batı giyim modasına yansımaları veya tam tersini yani karşılıklı etkileşimlerini en net bir biçimde Poiret ve Bakst tasarımları ile örneklendirebiliriz.

Aşağıdaki görsellerde önce Leon Bakst'ın egzotik Doğu temalı Ballet Russes kostüm tasarımlarından bazı örnekler; daha sonra da moda tasarımcısı Paul Poiret'nin kıyafet tasarımlarından örnekler göreceksiniz.

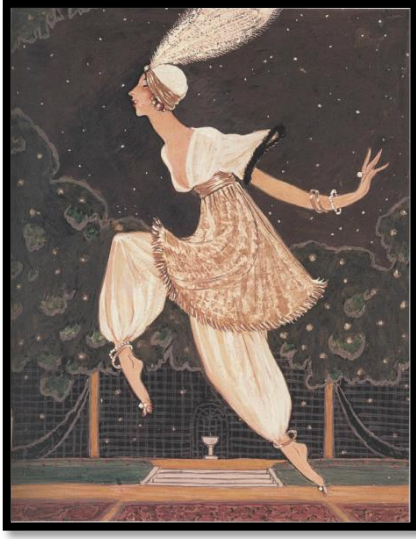
Bakst'ın kostümlerinde gördüğümüz oryantal unsurları Poiret de kullanmıştır. Harem dünyası hayal edilmiş şekilde tasarlanmış bu tasarımlarda harem pantolonları, işlemeler, tüyler, bolca takı, farklı başlıklar, tunikler ve benzeri gibi özellikler ilham alınmıştır. Görüntüler oldukça dekoratiftir.

Resim 65 & 66 : Şehrazat Balesi, Kostüm Tasarım, Leon Bakst, 1910

<http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

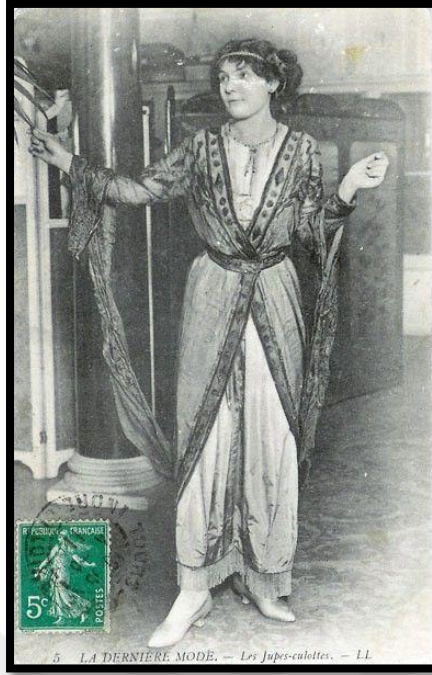
Poiret, Ballet Russes'in sansasyonel giriş sezonunda tanıttığı oryantalist öğelerden ne kadar etkilendiğini kanıtlarcasına hemen 1911 yılında, karısıyla birlikte, kendi tasarladığı oryantal kıyafetleri giydikleri, 'The Thousand and Second Night' adında, Binbir Gece Masalları'na atıfta bulunan bir yüksek sosyete partisi düzenledi.

Resim 67 & 68: Paul Poiret'nin, 'The Thousand and Second Night' Partisi, 1911,

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/276338127114278747/?lp=true>

Daha önceleri, Ballet Russes'la birlikte sahne kostüm tasarımları ile sokak modası tasarımları arasında olan sınırların oldukça belirsizleştüğinden bahsetmiştik. Paul Poiret ile bu durumu gözlemleyebiliyoruz. Aldığı bu ilhamla tasarladığı kıyafetlerin kimilerini partilerde haute-couture tarzı olarak giydirdi, kimi tasarımlarını da biraz güncelleme ile Paris sokaklarında toplumla buluşturdu ve onları hemen etkisi altına almayı da tıpkı Ballet Russes bale topluluğu gibi başardı.

Resim 69 & 70: 1910'lar, Paul Poiret Stili Batı Sokak Modasına Örnekler

Kaynak: <https://www.pinterest.com.mx/pin/558516791261549128/?lp=true>

Resim 71: 1910, Şehrazat Kostümü ve Poiret Gece Kıyafeti

Kaynak: <https://www.vogue.com/article/ballets-russes-yves-saintlaurent-grimes>

Resim 72: Paul Poiret Kadın Giyim Tasarımları, 1915

Kaynak: <https://hprints.com/en/item/51323/Paul-Poiret-1915-New-Revue-at-the-Palladium-Venus-Limited>

Resim 73: Paul Poiret, Couture Gece Elbisesi, 1920

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/368591550738325713/?lp=true>

Resim 74: Paul Poiret ve Fransız Modelleri Londra Sokaklarında, 1925

Kaynak: <https://www.dressedpodcast.com/podcasts/the-king-of-fashion-paul-poiret.htm>

Bir diğerk açıdan bakarsak da moda ve kostüm tasarımının etkileşiminde bir döngüye şahit olabiliriz.

Aşağıdaki görsellerde de Bakst'ın “Mavi Tanrı” balesinde baş balet Vaslav Nijinsky için tasarladığı kostüm (1912) ve Poiret'nin Doğu temalı partilerinden birinde karısı Denise için tasarladığı fantezi haute-couture kıyafetini (1911) görüyoruz. Tarihleri itibariyle dikkat edersek, Poiret'nin tasarımından, şekil ve dekoratif bakımdan, bu sefer de Bakst'ın etkilenmiş olabileceğini düşünebiliriz.

Resim 75: Fantazi Elbise, Paul Poiret, 1911

Resim 76: Kostüm Tasarım, Leon Bakst, Mavi Tanrı Balesi, 1912

Kaynak: <http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

2.3.2. Kendi Döneminden Sonra Giyim Modasına İlham Kaynağı Olarak Ballet Russes

Ballet Russes bale topluluğunun 1909-1929 yılları arasındaki orijinal ve altın dönemi, giyim modası dünyasında yıllar boyu ilham kaynağı olarak parlamıştır.

Önceki bölümde, Ballet Russes stilinin kendi zaman dilimindeki sokak giyimine olan etkilerini, dönemin moda kralı olarak anılan ve bugünkü anlamıyla ilk moda tasarımcısı sayılan Paul Poiret'nin tasarımları üzerinden örneklemiştik. Bu bölümde, Sergei Diaghilev'in Ballet Russes'ının altın çağında; avangard, devrimsel, doğu esintili etkilerinin yıllar boyunca en ünlü moda tasarımcılarının koleksiyonlarına nasıl ilham olup, her seferinde nasıl yeniden yorumlanarak anıldığını örnekleyeceğiz.

“ ... Ünlü moda editörü ve NY Kostüm Enstitüsü’nün kreatif direktörü Diana Vreeland bir defasında kendisini en çok etkileyen tarihi isimlerden biri olarak Diaghilev’i göstermiş ve onun etkisinin yüzyılımızın kültürünü değiştirerek moda sahnesinde de çığır açtığını ifade etmişti.”⁴⁸

Ballet Russes’a, Leon Bakst kostümlerine, oryantalist tabloları hayran olan Yves Saint Laurent,⁴⁹ 1976 yılında Ballet Russes’ın folklorik halk kıyafetlerinden ilham alan koleksiyonunu sunduğunda, sadece ondan ilham aldığını çevresine anlatmakla kalmamış; koleksiyonunu direkt “Operas: Ballet Russes” olarak adlandırmış, Ballet Russes’a çok açık bir atıfta bulunmuştu.

Resim 77 & 78: YSL 1976 Koleksiyon Eskizleri

Kaynak: <https://museeyslparis.com/en/biography/collection-opera-ballets-russes-ah>

⁴⁸ Burçin Akgün Ünalı, *Modanın Bale ile Dansı*, 2019
<https://t24.com.tr/yazarlar/burcin-akgun-unaldi/modanin-bale-ile-dansi,21353>

⁴⁹ Muuse Yves Saint Laurent, “*Opéras - Ballets russes*” Collection,
<https://museeyslparis.com/en/biography/collection-opera-ballets-russes-ah>, 23.05.2019

Resim 79: YSL 1976 Koleksiyonundan Bir Editoryal Sayfası, Vogue Italia

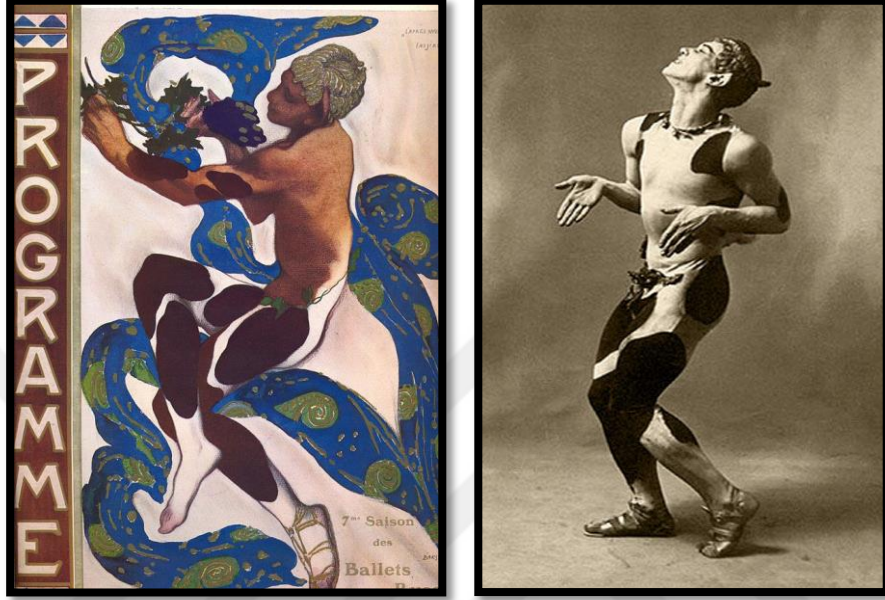
Kaynak: <http://www.thefashionglobe.com/ballet-fashion-love-affair>

Resim 80: 1976 YSL Operas: Ballet Russes Defilesinden Bir Kare

Kaynak: <https://vogue.com.tr/haber/yves-saint-laurentin-modaya-yon-verdigi-ikonik-anlar/5>

Christian Dior'un 2015 yılında sunduğu hazır giyim koleksiyonunda; Ballet Russes'in en sansasyonel bale temsillerinden biri olan *The Afternoon Of A Faun* (1912) balesinde, yine Bakst'ın tasarımı olan, provakatif dansçı Vaslav Nijinsky'nin giydiği tüm vücudu saran kostümün yansımalarını görmekteyiz.

Resim 81 &82: Bakst Kostüm Tasarımı, The Afternoon Of A Faun, (1912)

Kaynak: <https://thegenealogyofstyle.wordpress.com/2015/06/27/evoking-the-afternoon-of-a-faun/>

Resim 83 & 84: Christian Dior, FW 2015 Hazır Giyim Koleksiyonu
Defilesinden Kareler

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/27795722676492449/?lp=true>
<https://www.2luxury2.com/raf-simons-takes-diors-nature-theme-up-a-notch-with-something-more-liberated/>

Aynı şekilde çağdaş tasarımcılardan Rick Owens'ın da Bahar/Yaz 2015 erkek giyim koleksiyonunda yine bu balenin kostümlerinin etkilerini görmekteyiz.

Resim 85 & 86: Rick Owens, Erkek Giyim Koleksiyonu, 2015

Kaynak: <https://www.gettyimages.dk/photos/rick-owens-mens-spring-2015-runway-paris-menswear->

Görünüşe bakılırsa çağımız moda tasarımcıları Diaghilev'in yaratıcılığın sınırları zorlaması durumundan oldukça etkilenmişler ki Gareth Pugh defilesine hazırlanırken şöyle sormuş; “Dansçılar maske takabilir mi ve erkek dansçılar pointe giyemez mi?” Ve yine der ki “önemli olan şu ki işleri ileriye doğru itmek önemlidir... Daha önce binlerce kez yapılan bir şey yapmanın anlamı yok”⁵⁰

Aşağıdaki görsellerde 1917’de Ballet Russes’in surreal, kübist, konstrüktif, heykelimsi çizgisinin ilhamlarını, bugünün çağdaş tasarımcılarından Gareth Pugh’ın kostümlerini tasarladığı Carbon Life adlı balede görüyoruz. Gareth Pugh ayrıca hemen hemen tüm kreasyonlarında da oldukça güçlü avangard tasarımlar sunmaktadır.

Resim 87 & 88: Gareth Pugh Gösterisi, 2012 ve Ballet Russes’in Parade Balesi’nden Picasso Kostümü, 1917

Kaynak: <https://www.ft.com/content/ebac81c4-288b-11e9-9222-7024d72222bc>

<http://www.openculture.com/2017/05/the-1917-ballet-parade-created-by-erik-satie-pablo-picasso-jean-cocteau.html>

⁵⁰ <https://www.ft.com/content/ebac81c4-288b-11e9-9222-7024d72222bc>

Direkt Ballet Russes’a; Leon Bakst’in tasarımlarına, renklerine, motiflerine atıfta bulunan başka bir tasarımcı da genelde çiçek desenli romantik elbiseleriyle bilinen Erdem Morahoğlu’dur. Erdem’e göre; “Bakst’in tasarımları çok surreal ve çok canlı. Bence Bakst’in çalışmalarını bu derece ilham verici ve zamansız yapan egzotiklik ve gerçeklikten kaçış...”⁵¹

Aşağıdaki görselde Erdem’in Ballet Russes ilk yıllarında Bakst’in çalıştığı setlerden aldığı ilhamla tasarladığı eşarabı görmekteyiz.

Resim 89: Erdem Tasarımı Ballet Russes Eşarabı

Kaynak: <https://www.lemillindia.com/fw-16-borrows-inspiration-from-les-ballets-russes/>

1998 yılında Çılgın tasarımcı John Galliano da henüz Dior için tasarlarken oryantalist Ballet Russes’dan büyük ölçüde etkilenmiştir. Art deco motifleri, zengin işlemeleri ve canlı renkleriyle podyumlarda yine bir Ballet Russes büyüğü yaratılmıştır.

20.yüzyıldan günümüze kadar bunlar gibi daha birçok örnek vermek mümkündür. Görülen o ki; Ballet Russes kostümlerinin ruhlara dokunan, heyecanlandıran görsel anlatım gücü bugünün kostümlerine ve aynı zamanda giyim modasına ilham veren bir rüzgar olarak esmeye devam edecektir.

⁵¹ Le Mill, “FW ’16 Borrows Inspiration from Les Ballets Russes”, <https://www.lemillindia.com/fw-16-borrows-inspiration-from-les-ballets-russes/>, 2016

Resim 90 & 91: Picasso'nun Parade Balesi Kostümünün John Galliano'nun Couture Kıyafetine Yansıması

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/372884044132427936/?lp=true>

<https://www.periodpaper.com/products/1924-print-picasso-mini-poster-art-russian-ballet-theatrical-costume-oriental-021548-mkp1-023>

Resim 92 & 93: Leon Bakst'ın Kostüm İllüstrasyonundaki Görselliğin John Galliano Couture Kıyafetine Yansıması

Kaynak : <https://tr.pinterest.com/pin/432134526737077492/>

<https://www.alamy.com/stock-photo-costume-design-by-leon-bakst-1866-1924-for-a-bacchante-in-narcisse-57353669.html>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BALLET RUSSES' TAN İLHAM ALINARAK ÇALIŞILMIŞ ÖZGÜN HAUTE COUTURE TASARIM İLLÜSTRASYONLARI

SONUÇ

Kurulduğu 1909 yılından itibaren Ballet Russes dünyayı özellikle Batı Avrupa'yı etkisi altına almakla beraber kendine has bir üslup, bir kültür ve bir moda oluşturmuştur. Ballet Russes'in oluşturduğu performansa dayalı görsellikler, modayı büyük derecede etkilemiştir. Geçmişten günümüze moda tarihine bakıldığında sanat ve moda adına altın değerinde izler bıraktığını ve moda tasarımcılarının da ilham kaynağı olarak yıllarca anarak ve parlatarak tekrar tekrar sunduklarını görmekteyiz.

Ballet Russes'in felsefesi olan toplu sanat eseri özelliği, eklektik çalışma metodu, o güne kadar şahit olunmamış ahenk ve ihtişamda yapıtlar ortaya koymalarıyla ölümsüzleşmiş; bütün sanatları yeni bir düzeye taşıyarak, yaratıcılıkta sınırları zorlama güdüsüne ön ayak olmuştur.

Ballet Russes yeniliklerini oryantalizmin etkisinde sunmuş, Batı'nın Doğu'ya beslediği dayanılmaz merak duygusunu, tam da seyircilerin hayal dünyasına dokunacak şekilde egzotik, mistik ve avangard etkilerle sunmuştur. Bu merakı kullanarak yapıtlar sunma cesaretini gösteren ve başarılı olan Diaghilev'in dehasına her zaman büyük saygı duyulmuştur.

Ballet Russes'in devrimlerinin getirileri sanat alanında miras kabul edilmiştir ve halen daha yolundan ilerlenmektedir. Bugün bildiğimiz sanat dünyasının yapısı, Ballet Russes topluluğuyla oluşan temellere dayanmaktadır.

Moda ile balenin karşı konulmaz etkileşimi, Ballet Russes ilhamlarıyla daha da kalıcı olmuştur. Yıllarca birlikte görsel şölen sunmuş bu güçlü etkileşim, görünen o ki bundan sonra da sunmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

BEAUMONT, Cyril W. *Kısa Bale Tarihi*, çev.Özcan Başkan, İstanbul: Elif Yayınları, 1964

DURANTE, Viviana. *Ballet – The Definitive Illustrated Story*, DK Publishing, 1st Edition, US, 2018

FISCHER, Ernst. *Sanatın Gerekliliği*, çev.Cevat Çapan, Konuk Yayınları, İstanbul, 1974

MITCHELL, Missy. *Ballet: Pointe by Pointe*, New York: Rosen Publishing Group, 2004

SAID, Edward W. *Şarkiyatçılık- Batı'nın Şark Anlayışları*, Metis Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 1999

Tezler:

ÇEVİK, Melahat. *Tarihsel Gelişim Süreci içinde Ballets Russes'in Sahne Tasarımına Yansıması*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013

KURTULMUŞ, Murat. *Ballet Russes'un Kısa Tarihçesi ve Giysi Tasarımlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1999

ONUR BAŞER, Sibel. *1880-1930 Yılları Arasında Batı Giyim Modasında Oryantalist Etkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Yrd. Doç. Füsün Özpulat, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2015

YAZICI, Oral. *Dünya Balesinde Erkek Dansçılar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1990

Dergiler:

ERTEN, Oğuz. *Havada Oryantalizm Kokusu Var*, Artist Dergisi, Sayı.12/95, Aralık, 2008

ÖZDİLİM, Hande. *Batılılaşma Sürecinde Çok Yönlü Bir Kişilik: Osman Hamdi Bey*, Artist Dergisi, Sayı.26, Ekim/Kasım, 2011

Makale ve Yazılar:

GÜNAY, Ayşe “*Ballet Russes Kostümleri Üzerinden Avrupa’da Sanat ve Tasarım Ortamına Bakış (1910’lar ve 1920’ler)*”, Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Yaz 2017, (Sayı.18)

JACOBS, Laura. “*Dogma & Diaghilev*”

MOLONEY, Claire. “*Staging Costumes: Interaction Between Fashion Design and Costume Design*”, 2014 Performing Arts Conference, DAKAM Publishing, Australia

İnternet Kaynakları:

SUTTON, Tina. “The Making of Markova”,

<https://themakingofmarkova.com/2014/05/02/matisse-makes-cut-outs-dance/>,
24.05.2019

ÜNALDI, A, Burçin. “*Modanın Bale ile Dansı*”, 2019

<https://t24.com.tr/yazarlar/burcin-akgun-unaldi/modanin-bale-ile-dansi,21353>

Muuse Yves Saint Laurent, “*Opéras - Ballets russes*” Collection

<https://museeyslparis.com/en/biography/collection-opera-ballets-russes-ah>, 23.05.2019

<http://yumurtaliekmek.com/balenin-tarihi-gelisimi/>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Bale>

Le Mill, “*FW’16 Borrows Inspiration from Les Ballets Russes*”,

<https://www.lemillindia.com/fw-16-borrows-inspiration-from-les-ballets-russes/>, 2016

Red Milk Magazine, “*Ballet Loves Fashion*”, 2017,

<http://redmilkmagazine.com/2017/03/ballet-loves-fashion/>, 10.05.2019

ÇELİK, İlkey. “Batı’nın Büyülü Rüyası-Oryantalizm”, 2015,

<https://www.sanatduvari.com/batinin-buyulu-ruyasi-oryantalizm/>, 21.07.2019

Görsel Kaynaklar:

<https://dancer.com/ballet-info/the-story-of-ballet/courtly-origins-de-medici-and-king-louis-xiv/>

<https://sanatkaravani.com/gizemli-ve-buyuleyici-bir-eglence-unsuru-maskeli-balo/>

https://www.balletandopera.com/festival/stars-of-the-white-nights-festival-2014/info/sid=GLE_1&play_date_from=01-Sep-2018&play_date_to=30-Sep-2018

[https://national.ballet.ca/Tickets/Archives/Ballet-Notes/chroma-ballet-notes-\(2013\).aspx](https://national.ballet.ca/Tickets/Archives/Ballet-Notes/chroma-ballet-notes-(2013).aspx)

https://www.heraldandnews.com/members/limelighter/ragland-rdx-to-screen-classic-ballet-la-bayad-re/article_d22b68a6-f3f5-5492-af14-8f090b0cf60e.html

<https://www.kcballet.org/blog/category/outreach-education/>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sleeping_Beauty_-
Marie_Petipa_as_the_Lilac_Fairy_%26_Lyubov_Vishnevskaya_as_an_Attendant_-1890.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sleeping_Beauty_-_Marie_Petipa_as_the_Lilac_Fairy_%26_Lyubov_Vishnevskaya_as_an_Attendant_-1890.JPG)

<https://tr.pinterest.com/pin/679339925012844090/?lp=true>

Artist Dergisi, Sayı 12/95, Aralık 2008, s. 59

<https://www.sanatduvari.com/batinin-buyulu-ruyasi-oryantalizm/>

<https://www.britannica.com/biography/Serge-Pavlovich-Diaghilev>

<https://arzamas.academy/materials/1230>

<https://tr.pinterest.com/pin/389842911475277450/?lp=true>

<https://beinecke.library.yale.edu/article/russian-satirical-magazines-soviet-style>

<https://petipasociety.com/anna-pavlova/>

<https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw207134/Anna-Pavlova-and-Michael-Mordkin-performing-the-Russian-Dance>

<https://www.culturematters.org.uk/index.php/about-us/item/2635-dancing-up-a-storm-the-1917-revolution-and-russian-ballet>

<https://listelist.com/vaslav-nijinsky-kimdir/>

<https://www.irishtimes.com/culture/a-spring-break-with-tradition-that-s-now-a-musical-rite-of-passage-1.1416913>

<https://www.sfsymphony.org/Stravinskyexhibit>

https://artchive.ru/publications/3221~Ballets_Russes_as_a_driving_force_of_a_new_aesthetic_of_the_20th_century

<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/advertising-poster-for-the-ballet-dancer-anna-pavlova-in-news-photo/464435517>

https://library.harvard.edu/onlineexhibits/diaghilev/first_season/4_1.html

<https://melmoth.blog/post/145305769683/the-original-cast-vaslav-nijinsky-and-tamara>

<https://www.art.com/products/p28107619228-sa-i8584548/anna-pavlova-and-vaslav-nijinsky-in-le-pavillon-d-armide-c-1909.htm>

<https://www.art.com/products/p28107619228-sa-i8584548/anna-pavlova-and-vaslav-nijinsky-in-le-pavillon-d-armide-c-1909.htm>

<https://www.art.com/products/p34932770640-sa-i9366522/leon-bakst-set-design-for-a-ballets-russes-production-of-cleopatra-1909.htm>

<http://www.liepa.ru/en/projects/les-saisons-russes-xxi/cleopatra-ida-rubinstein/>

<https://i.pinimg.com/originals/47/42/8c/47428c1b29bffe81ce37a65d6f92c413.jpg>

<http://tyrannyofstyle.com/costumes-of-the-ballets-russes>

<http://www.tg-m.ru/catalog/en/artists/photos/13606>

<https://www.amazon.com/Leon-Bakst-Masterpieces-Colour-2/dp/1508630356>

<https://www.wikiart.org/en/leon-bakst/costume-design-for-the-firebird-1910-1>

<https://www.anothermag.com/art-photography/1347/the-ballet-russes>

<https://tr.pinterest.com/pin/62628251041376386/?lp=true>

<https://www.wikiart.org/en/leon-bakst/le-dieu-bleu-set-design-1912-1>

<https://www.nybooks.com/articles/2011/01/13/great-adventure-sergei-diaghilev/>

<https://www.tate.org.uk/art/artworks/picasso-weeping-woman-t05010>

<https://fashion-history.lovetoknow.com/fashion-clothing-industry/fashion-designers/paul-poiret>

<https://hprints.com/en/item/51323/Paul-Poiret-1915-New-Revue-at-the-Palladium-Venus-Limited>

<https://tr.pinterest.com/pin/368591550738325713/?lp=true>

<https://www.dressedpodcast.com/podcasts/the-king-of-fashion-paul-poiret.htm>

<https://www.gettyimages.dk/photos/rick-owens-mens-spring-2015-runway-paris-menswear->

<https://madparis.fr/en/about-us/exhibitions/touring-exhibitions/available-touring-exhibitions/jean-paul-gaultier-regine-chopinot>

<http://redmilkmagazine.com/2017/03/ballet-loves-fashion/>

<https://tr.pinterest.com/pin/276338127114278747/?lp=true>

<https://www.pinterest.com.mx/pin/558516791261549128/?lp=true>

<https://www.vogue.com/article/ballets-russes-yves-saintlaurent-grimes>

<https://museeyslparis.com/en/biography/collection-opera-ballets-russes-ah>

<http://www.thefashionglobe.com/ballet-fashion-love-affair>

<https://vogue.com.tr/haber/yves-saint-laurentin-modaya-yon-verdigi-ikonik-anlar/5>

<https://thegenealogyofstyle.wordpress.com/2015/06/27/evoking-the-afternoon-of-a-faun/>

<https://tr.pinterest.com/pin/27795722676492449/?lp=true>

<https://www.2luxury2.com/raf-simons-takes-diors-nature-theme-up-a-notch-with-something-more-liberated/>

<https://www.ft.com/content/ebac81c4-288b-11e9-9222-7024d72222bc>

<http://www.openculture.com/2017/05/the-1917-ballet-parade-created-by-erik-satie-pablo-picasso-jean-cocteau.html>

<https://www.lemillindia.com/fw-16-borrows-inspiration-from-les-ballets-russes/>

<https://tr.pinterest.com/pin/372884044132427936/?lp=true>

<https://www.periodpaper.com/products/1924-print-picasso-mini-poster-art-russianballet-theatrical-costume-oriental-021548-mkp1-023>

<https://tr.pinterest.com/pin/432134526737077492/>

<https://www.alamy.com/stock-photo-costume-design-by-leon-bakst-1866-1924-for-a-bacchante-in-narcisse-57353669.html>

ÖZGEÇMİŞ

1982 İstanbul doğumluyum. Lise öğrenimini İstanbul İstek Özel Bilge Kaan Lisesi'nde, üniversite öğrenimimi Boğaziçi Üniversitesi Tarih bölümünde mezun olarak 2006 yılında tamamladım. Bir süre kurumsal firmalarda İK alanında çalıştım. 2008 yılında radikal bir kararla kurumsal iş hayatını bırakarak çizim, tasarım ve moda ile ilgim sebebiyle İstanbul Moda Akademisi'nde (İMA) 2 yıl moda tasarım okudum. Bu dönemde İMA tarafından seçilerek AB Eğitim ve Gençlik Programlarının alt birimi olan Leonardo da Vinci Mesleki Eğitim Projesi kapsamında London Collage of Fashion'da eğitim aldım, proje hazırladım ve çeşitli workshoplara katıldım. Yine bu dönemde mezuniyet final projesi ile defileye katılmak üzere seçilerek İstanbul Fashion Week 2010 İMA defilesinde yer aldım ve sonrasında da AB-Türkiye Sivil Toplum Diyaloğu, Kültür Köprüleri Programı çerçevesinde 8 üniversitenin moda ve tasarım bölümlerinden öğrencilerin katıldığı yarışmada finalist seçildim.

Mezuniyet sonrası dönemde ise, Machka markasında moda tasarım stajyerliği ve Atıl Kutoğlu Nişantaşı'nda tasarım asistanı olarak çalıştıktan sonra 2012 yılında kendi markamı kurarak 5 sene boyunca özel tasarım kıyafetler ve kişiye özel tasarımlar yaptım. Bu dönemde kendi desen ve kumaşlarını da tasarlamaya başlayarak bir süre sonra daha çok resme ve illüstrasyona yöneldim.

Son 2 yıldır illüstrasyona ağırlık vererek “Black Rabbit Art- by Zümrüt Elif” adı altında çeşitli sergilere katılmakta ve firmalarla freelance tasarımcı/illüstratör olarak çalışmaktayım.

Zümrüt Elif KOÇYİĞİT